Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 57 (10654) | 1978 чылдың март 10, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Ортаа 2 коп.

ЭРТЕМ-БИЛИГЛЕР ОДАГЛАРЫ

Социалистиг амыдыралдың чаңчылдарын пропагандалаар талазы-биле улусчу университетте кичээлдер Тбилисиниң «Амирани» дээр дааранылга фабриказында эгелээн. Баштайгы лекцияны Тбилиси университединиң кафедра эргелекчизи профессор О. Габидзашвели номчаан.

Амыдыралдың совет хевирин пропагандалаарынче Грузияда улуг кичээнгейни салып турар. Улусчу университеттерде тускай факультеттерни ажыткан, оларның дыңнаачылары коммунистиг моральдың принциптерин, эртем атеизмин өренип, күш-ажылдың болгаш өг-буленің чаа ёзулалдары-биле таныжып турар.

— Лекция пропагандазының байдалының болгаш оны экижидериниң дугайында СЭКП ТК-ның доктаалында улусчу университеттерни бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин сүмелээн — деп, Грузин ССР-ниң «Билиг» нееитилелиниң баштаар черинің даргазы, Грузияның Эртемнер академиязының президентизи Е. Харадзе чугаалаан. — Ындыг университеттер бисте алды чүс ажыг. Партияның чаа чугула документизи ажылчы чоннарның идей-политиктиг дадыгышкынының ол идепкейлиг болгаш дээштиг хевирин улам хөгжүдөринге идиг бээр.

(СЭТА).

ГРАФИКТИ МУРНАВЫШААН

Чурттуң малчыннары СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазынга харыы кылдыр «Беш чылдың үшкү чылынга —шалыпчы күш-ажыл» деп кыйгырыгның адаа-биле ажылдап турар. Хой саныг фермаларның ажыл-ишчилери чүгле боттарының чедип алыр дээн туруштарын быжыы-биле эдлеп турар эвес, харын эт, сүт, чуурга бүдүрерин, мал төлү алырын дыка улгаттырарын чедип ап турар.

Боттарының чедиишкиннериниң дугайында чугаалап оорган чериштің мурнакчыларындан СЭТА-ның корреспондентилери дилээн. Оларның дыңнатканы болза:

— Бистің ажыл-агыныстың малчыннары күрүнеге эт садарының квартал планын Одесса областа онр дугайында күүсеткен—деп, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозтуң хаван азыраар комплекизиниң оператору С. Бурденый чугаалап турар. — Оны чедип алырынга хаван оолдарын семиртир азыраарының чаа технологизын шиңгээдип алганы дузалаан. Бис оларны болүктеп эвес, а хой каттыг, инкубатор шикаш клеткаларга тудуп турар бис. Ол клеткаларда микроклиматты, чырык режимин автоматыг таарыштырыы турар.

Бо чаа чүүл боттуг түңнелдерни бергеи— хаван оолдарының чидирин бүрүн чайлаттынган. Хымамчалыг дүүштүрген чем рационунуң ачызында бир хаван оглунуң хонукта немелде децзиин 575 грамм четкен.

Карелияда күрүпениң «Сортавальский» уксаажыдылга заводунуң саанчызы А. Дышлевичиниң дыңнатканы болза:— «Кышкы үеде инек бүрүзүнден бир пуд сүттү саан ап турар мен. Инектер хады дарганың, дусту, чугайны, дрожжин, янзы-бүрү микроэлементилерни чиг турар. Немелде чемни ажыглаарының аргазын ЭВМ-ге ажыддан кылган, аңаа фермага кээп турар чеминиң шинарын шыңгыы барымдаалаан.

— **Тула** областың Суворов күш фабриказының коллективи бо чылын 65 мин. чуурганы —бүдүрүлгениң төлевилел күчүзүнден бүдүн чартык катап хойну алырын шиитпирлээн — деп, күш ажаакчызы П. Афонина чугаалаан. — Ол децнелди чедип алырынга күш кажааларын чаарты кылыры болгаш күштарының продуктузуг уксаазын шилип алыры дузалаар. Чаңгыс цехтиң клеткаларын чаарты кылыры безин чылда барык бүдүн чартык миллион чуурганы шемей бээр. Фабрикада төрүүр дагааларның барык 70 хуу хирезиниң уксаазын экижиткеп.

Суворовтуң күш ажаакчылары бо чылдың ийи айларында 10 миллион чуурганы — пландан ыракта хойну кара хорзунуг эвес зонаның хоорайларынче чорутқан.

Бо хүннерде хойжулар база күженишкиннег ажыддан турар. **Алма-Ата** областың «Бериктас» совхозунда Е. Назарованың бригадазының кодаңнарында хой массалы-биле оолдан эгелээн. Эрткен чылын бо бригада төрүүр чүс баш хойга онааштыр 183 хураганны камгалап алган. Бо чылын коллектив ол көрүзүгүн 185 чедирер деп хүлээгеп.

— Алган хүлээлгевисти күүседиринге кодаңнарны шын турузарының болгаш оларны ажаап чемгерериниң талазы-биле моонпеп алган дуржулгавыс дузалаар — деп, боттарының планының дугайын бригадир тайылбырлап турар. — Хойларны боттарывыс шилип алгаш, ооң сөөлүнде толун «сорттан» ап турор бис. Моон ачызында база ол шикаш долу үнелиг чемгериишкиниң база чылыг кажаларның ачызында төлевилел алган сорулгаларывысты кезээде чедип ап келген бис — деп, ол чугаалаан.

ХҮННҮҢ ЧУГУЛА СОРУЛГАЛАРЫ: *СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазынга харыы кылдыр кыштаглаашкынны шалыпчы доозуп, малдың продуктулуун бедидери, мал төлүн менди ажаап алыры, часкы хову ажылдарынга ыяк белеткенири.*

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИ

Кодээ ажыл-агый техниказының септелгезин часкы хову ажылдарынга бүрүну-биле белеткээр дээш республиканың механизаторлары, чамдык ажыл-агыйлары шалыпчы чоруун көргүзүп келген. Трактор септелгезин Каа-Хем районнуң «Улуг Октябрь», Тес-Хем районнуң «Кызыгаар», Эрзинниң Ленин аттыг, Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл», Кызыл районнуң «Сукпак» совхозтары дооскан. Таңды районнуң «Коммунизмниң херели», «Революцияның чалбыыжы», Чөөн-Хемчик районнуң Карл Маркс аттыг, Октябрьның 30 чылы, Барыын-Хемчик районнуң «Дөн-Терезин» болгаш өске-даа черлерде трактор септелгези адаталыр четкен. Комбайн белеткелиниң темпизи, өске ажыл-агыйларга деңнээрге, дараазында совхозтарда дээре: Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы»—100, «Ак-Туруг»—73, Эрзин районнуң Ленин аттыг совхоз бо талазы-биле планын 80 хуу кылдыр күүсеткеч.

Чүүк машиналарының белеткели кандыгыл? Кызыл районнуң «Кара-Хаак», Тес-Хем районнуң «Чодураа», Таңдының ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтары чүүк машиналары септээр планын күүсеткеп. Ук ажылдың байдалы Каа-Хемниң «Совет Тыва», Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» болгаш өске-даа ажыл-агыйларда элээн чүгээр, план күүсеттинер чыгаан.

Селлкалар, трактор андазыннары, культиваторларны белеткээр ажыл Каа-Хем районнуң «Бурунгаар», «Кызыл тук», Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы», Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» совхозтарда элээн шапкынчаан.

Бидыг-даа болза часкы хову-шөлдерге ажылдаар кодээ ажыл-агый техниказының белеткели ам-даа ниитизи-биле хөжүдан турар. Республикада трактор септелгезиниң планы 60,6, тараа ажаар комбайннарның—28,4, чүүк машиналарының— 46,3, трактор андазыннарының—81, селлкаларының — 71,9 хуу кылдыр күүсеттинген. Трактор белеткелиниң планын өвүр районнуң «Торгалыг» — 16,6, «Кызыл тук» — 12,5, «Коммунизмче орук»—20, Бии-Хем районнуң—«Саян» —37,2, «Шивилиг»—19,2 хуу-ла кылдыр күүсеткен, өске ажыл-агыйлардан оранчок хөжүдан калган.

Тараа ажаар комбайннарның септелгезин Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Каа-Хем районнары хөлчок даамайладып турар. Чижээ, Бии-Хем районнуң «Саян» совхозунда тараа ажаар 36 комбайн бар. Ук техника колдуунда септеттинмээн. Ол болгаш ооң-даа аңгы ажыл-агыйлар «Чайны шанаан, кызын терген септе» деп чоннуң мерген сөглээн үлегер домаан уттуп, чаагай дүжүт ажаап алырынче машина-техниканың септелгезин шапкынчытпайн келген.

ХҮЛЭЭНГЕНИН КҮҮСЕДИР

Өвүр районда «Кызыл тук» совхозтуң хоочун малчыннарының эразында Дөртей Ооржак биле Өдеек Ооржак кирип турар. Чугле совхозта эвес, харын районда оларны танывас, хүндүлевес кижи ховар. Дөртей биле Өдеек хөй чылдарның дургузунда ниитиниң малын кадарып, өстүрүп келген. Олар хой кадарып келген чылдарында 95-тен 115 чедир хураганны төрүүр чүс хойга онааштыр менди доруктуруп турган. Бо мурнакчы хойжулар назы-хар талазы-биле пенсиялыг үнзе-даа кылып өскен ынакшылдыг ажылындан чарылбаан. Олар бир кодан төрүүр-хойну кадарып, чүске онааштыр чүс хураганны алырын хүлээнгеш, онгу беш чылдың бо шалыпчы чылында турасоруктуг ажылдан турар. Хойжу өг-буленин 325 хоюнуң 295-и оолдапкан, чаш төлү опча-менди доругуп турар.

Дөртей Ооржак мынча деп чугаалап орар:

— Төрүттүнген хураганнарны алырга, ам чүс башка таптыг-ла тозан болуп турар. Ынчаарга коданда оолдаар хойлар ам-даа эвээш эвес. Оны барымдаалаарга, төрүүр 100 хойдан 190 хураганны менди алырым чайлыг. Мээн сагыш салып чоруур база бир чүвем бар. Ол болза, солукчуларны белеткээри-дир. Бис назылап кырый бердивис, ынчангаш ниитиниң малын кадарар, ажаап-тежээр аныяктарны белеткевес болза хоржок. Ол сорулга-биле школа дооскан уруувус Валяны болгаш күдээвисти хойжу кылдыр өөредип, арга-дуржулгаыысты оларга дамчыдып эгелеливис. Уругларывыс амдыысында чаш хураганнар ажаажып, сакманиктеп турлар. Валя 160 хураганны доруктурду. Ажылга кежээ-кызымак уруглар, олар черле шыырак малчыннар болур дээрзинге бүзүрээр мен. Дузалакчыладып турган, ажылга өөредип алаш, кодан хоюбусту боларга хүлээдип бээр бис ыйнаан.

Хоочун малчын Дөртей Ооржак аныяк хойжу Куулар Көкту социалистиг чарышка кыйгырган.

Куулар Кек төрүүр хой кадарып беш чыл болуп турар. Оон база-ла арга-дуржулгазы хоомай эвес. Хой кадарган чылдарынга 85—105 чедир хураганны төрүүр 100 хойга онааштыр менди ап келген. Ол 1976 чылда чүс хойдан 100, а эрткен юбилейлиг чылда чыш берге болза-даа 90 хураганны алган. Хоочун хойжу Дөртей Ооржак чарыштыг ажы аныяк малчынны ажыл-ижин сонуургап, аразында аргыжын, арга-дуржулгазын зугаалап берип, оны деткип, сорук киирип турар.

Куулар Көк-боду аныяк малчын болза-даа, чаржып турары хоочун хойжунуң үлегери-биле база аныяктарны малчын кылдыр өөредип турар. Көктүң кодаңында 384 хойнуң 350-и оолдапкан, хураганнары менди өзүп турар. Ол база чүс хойдан 100 хураганны алыр деп шиитпирлээн.

Н. ТЮЛЮШ.

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН

Эрткен күзүн Чөөн-Хемчик районнуң бүгү хойжуларының ниити хуралы болган.

1978 чылдың планның онааалдаларын болгаш белеткен хүлээлгелерин доддур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын чугаалашкан ол хуралга хойжулар боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап турган.

«Октябрьның 30 чылы» совхозтуң мурнакчы малчыннарының бирээзи, аныяк коммунист Ондар Аяк-Хээ ол хуралга санал бергеш, онгу беш чылдың үшкү чылында чүс хойга онааштыр 121 хураганны камгалап алырын хүлээнгеш. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Монгуш Чоланы социалистиг чарышка кыйгырган.

Аныяк коммунист алган сөзүнге ээ болган. Ол бо хүннерге чедир төрээн 285 хоюндан 348 хураганны бүрүн камгалап алган. Хураганнар менди-чаагай доругуп турар. Чаш малды бүрүн камгалап алырынга сакманщиктер В. Куулар, Х. Чүсүк-Кара төлептиг үлүүн киириштирген.

В. ГЛУХОВ.

БОТТУГ ХЕМЧЕГЛЕР

Эрзинниң девискээринде сөөлгү үеде улуг хар чаттан. Ниитиниң малын одарладырынга, ажаарынга, чем-биле хандырарынга чамдык бергелерге таварышкан. Ону ажып эртериниң хемчеглерин районнуң партия, совет органнары, хөй-ниити организациялары ажылдан кылган.

Совхозтарның малчыннарынга боттуг дузаны көргүзүп-биле район төвүнден 150 кижини, ажыл-агый бүрүзүнден 60—80 кижини чоруткан. Хойжу бригада бүрүзүнде далбыйлыг трактورну быжыглаан. Мал чеми сөөртүп алырынче кол кичээнгейни угландырган. Совхозтар боттарының транспорту-биле 300 тонна сула, комбикормну сөөртүп алган.

Таңдыда «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң дирекциязы арынчилерге улуг дузаны чедирген. Бодунуң 180 тонна силозун чедирип бергеп. Кодээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы 9 тонна мал чемин сөөртүп бергеш, күчүлүг бир К-700-тү орта берип, дуза көргүзүп ажылдаары-биле чоруткан.

Ниитиниң малын кыштап менди ажырар дээш ап чорудуп турар боттуг хемчеглериниң түңнелинде баштайгы бергедээшкиннер чайлаттынган.

С. ХЕРТЕК.

«Тиилелге» совхозтуң фермазында бызаа ажаакчызы Чечекмаа Бажын-ооловна Монгуш ол ажылында оп ажыг чылдар дургузунда ажылдап турар. Ол ам бызаа ажаарының ёзулуг мастери апарган. Чаш бызааны хүлээп алырындан эгелээш ону эмзирерин, чемни канчаар белеткээрин, капчаар чемгерерин, суттарарын, кадыг байдалдарга ажаарын — ол кончуг эки билир. Хоочун ажылчының ажаап турар бызаалары амгы үеде 610 грамм чедир немелде децзиин хонукта-ла ап турар, ол планнаапындан барык-ла ийи чүс грамм хой. Чечекмаа Бажын-ооловна азырап доруктурган бызааларын чогуур хуусаазы чедерге-ле, өске ажаакчыга дужаап бергеш, өске бызааларны база-ла алыр. Ол ынчаар чылдың-на ажылдап турар.

ЧУРУКТА: бызаа ажаакчызы Ч. Б. Монгуш.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

БҮРҮН ДООСКАН

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазынга харыы кылдыр «Большевик» совхозтуң механизаторлары техниканы часка белеткээрин МТМ эргелекчизи коммунист Монгуш Биртиң-ооловуң удуртулгазы-биле организастыг дооскан. Механизаторлар техника септелгезин Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Флодунуң 60 чыл ооның хүнүнде доозарын хүлээнгеш, боттарының аразынга - социалистиг чарышты калбартпышаан, сөглээн сөзүнге ээ болган.

Септээр ужурлуг илчирбе дугуйлуг 22 тракторну, аңаа дугуйлуг 8 тракторну, 16 селлканы, 120 илиирни болгаш 21 андазынны эки шынарлыг кылдыр септээш, белеңниң шугумунда чыскаан тургускан. МТМ эргелекчизи Монгуш Биртиң-оол септекчилерниң ажылын мергежилдиг организастап, оларны эргежок чугула артык кезектер-биле хандырып, мурнакчы дуржулганы ажыглаарын нептередип турганының ачызы-биле бо түңнел чедип алдынган.

Х. АРАКЧАА.

Чөөн-Хемчик район.

КЫЗЫЛ СУББОТАГА

Балгазын сельпозуның албан-хаакчыларының, ажылчыннарының болгаш садыгжыларының боттарының кызыл булуңунга чыглып келгени таварылга эвес. Тываның бүгү ажыл-ишчилери-биле бир демей, В. И. Ленинниң төрүттүнгеп хүнүнден бээр 108 чыл болган оонда субботник хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннер-биле демдеглээрин шиитпирлээннер.

Ол хүн 90 ажыг кижи коммунистиг субботникке үнер болгаш 400 рубльдин ажылын бүдүрер. Ол ажылдаан акшаны онгу беш чылдың фондузунче шилчидер деп шиитпирни хүлээп алган. Ол хүн сельпо коллективиниң ажылын удуртуп башкарары-биле штабты тургускан. Ооң даргазынга инструктор Надежда Мингалова болган. Субботникке ажылдаар улус дөрт бригадага хуваатынган. Бригадалар хөрим, хааржактар септээр, шоодайларны арыглап, септээр болгаш девискээрнин арыглаашкынын чорудар. Ол хүн мурнакчыларны мактаан, чагааларны шооткан хуудустар, хана солун база үнер. Субботниктың түңнелин үнүдүп, мурнакчыларны илередирин шиитпирлээн.

Д. БООДЕЙ.

* * *

Туранның ыяш белеткээр пунктузунуң коллективи эрткен ийи айларның бүдүрүлге онаалдазын 108.8 хуу күүсетиен.

Коллектив кежигүннери чоокта чаа болган хуралынга ленинчи субботникти эрттериниң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол хүн тудуг ыяжы белеткээринге, сөөртүрүнге болгаш дилдериринге өске организацияларның ажылдакчыларын киириштирип турган, ниитизи-биле ийи чүс хире кижи ажылга үнер.

Субботник хүнүнде 5.6 мун рубльдин баралныг продукциязын бүдүрер. Тодаргайларга, 128 кубометр тудуг ыяжын кескеш, сөөртүр болгаш 70 кубометр ыяшты дилдирер. Коллектив кежигүннери беш чылдың фондузунче 730 рубльли шилчидер деп шиитпирлээн.

(Бистің корр.).

Механизаторлар өөредилгези

Кыш—кодээниң ажыл-ишчилериниг күженишкиннег өөредилгеваг үеэш. Совхозтарның чер ажылдыглары, малчыннары, чолаачылары, өскедаа ажылчыннары кыскын чаа мергежилдерни чедип ап, боттарының билиин бедидип турар.

Механизатор мергежилдериниг өөредир талазы-биле ажылды «Коммунизмниң херели» совхозта багай эвес организастаан. Ында мастерскаалда тускай классты дерип тургускап, механизаторлар өөредилгезинде 26 кижини хаарп туткан. Ол ажыл-агыйның божазы Тока аттыг совхозта кыцкы өөредилгени база эки тургускан. Ында 23 кижи трактористер курузунда өөренип, 20 механизатор бодунуң мергежилин бедидип турар.

Н. ОЛДЫРЕВ.

ЧАС МАНАТПАС

«Суг-Хөл» совхоз (директору Д. Д. Шаалы, кол агроному Д. М. Монгуш) часкы тарылгага белеткел ажылдарының чамдык талаларын хожудалып, ажылдың шынарлыг болгаш ажыктыг чоруун бедитпаан. Хүн дүрту узап, агаар-бойдус чоорту чымчап, час чоокшулаан. Ынчангаш ажылдаарынга таарымчалыг байдал тургустуна берген. Ол хирезинде үрезин белеткели ам-даа шулуудаваан.

Үрезин белеткелиниң дугайында айтырыгны кол агрономга салдым.

— Тараа болгаш мал чеми культураларының 391 тонна үрезини бар. Ону Кара-Чыраа суур чанында шаңда арыглап турар чүве. Арыглаашкын доозулган дээр чорду. Ол үрезин чаңылда шынарынга четкен болгай аан—деп, ол харыылады.

Үрезин белеткелиниң дугайында кол агроном эш Монгуштун «дээр чорду», «болгай аан», «боор он» деп харыылары ажыл-агыйжы чоруккa канчап-даа дүүшпес. Дүжүт ажаалдазы доозулгандан бээр барык беш ай эртип турар. Ол үениң иштинде 391 тонна үрезинден 150 тонна кызылтас чажылда шынарынга чедир белеткеттинген. Арткан 116 тонна сула арыг эвес (кара-сулалыг), 125 тонна арбай өртеп-биле доозуналган, кырлыг-кара холумактыг. Чиге-тараа үрезини чок. Ону тыварының хемчээ алдынмаан. Чаңгыс чылдыг сигеннин 110 тонна үрезини база херек.

— Биске 75 тонна картофель үрезини херек. Ону тып ап шыдавайн тур бис. Моон соңгаар көөр ыйнаан—деп, агроном чугаалаар.

Шаңда болгаш складтарда үрезин арыглаар талазы-биле ажыл чорувайн турар. Складтар ишти, шаң девискээри боксүзүрүмнүг. Соңга, хаалга ажык. Ооң хараазы-биле үрезин ийи-чаңгыс ажыглакчыларның аспаанга кирип, төтчеглеттинип турар.

Химиктиг хораннарны тускай черге кадагалаар турбуже, шаң девискээринде чадагай черде уруп каан. Үрезин хораннаарынга белеткел чорбайн турар, аңаа ажылдаар кижилерни белеткеваан. Оларга тускай хеп, хол-хавы, аптечка болгаш өске-даа чүүлдер херек. Ол бүгү ам-даа чок. Үрезин хораннаар «ПУ-3» деп машина эрткен чылын-на үрелген, ону ам-даа септеваан. Тарылга шөлдериниг химиктиг бүдүмелдер чаштырар (бирээзиниң-ве өртээ 500 рубль) «ОН-400» деп ийи машинашы шаң девискээринге эвир чылын эккелген, олар үрелген.

350 тонна минералдыг, 650 тонна органиктиг чемишчидилгени тараа шөлдериниг чажарын планнаан. Ол ажыл чорбайн турар. Шаң девискээринде 30 тонна хире минералдыг чемишчидилгени бичии сарай адаанда холуштур төп каан.

Ногаа рассадалары өстүрер үе чоокшулаан. Аңаа белеткелдер, үрезин тыптынышкыны кандыгыл? — Харыы:—«Чок». Часкы чымыштыг ажылдар хову-шөлдерге удавас эгелээр. «Суг-Хөлдүң» удуртукчуларының бо талазы-биле хемчеглер алыр үеви келбээн бе?

М. СЕВЕН.

БЕЛЕТКЕЛ ЭКИ

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазында айыттынган түүлдерни амыдыралга боттандырары-биле Чөөн-Хемчик районда «Искра» совхозтуң механизаторлары болгаш тараажылары күженишкиннег ажылдан турар. Олар бо чылын тараа культураларын 4400 гектарга тараап, ооң гектар бүрүзүнден 10,5 центнер дүжүттү алыр деп белеткен хүлээлгени алган.

Бо хүннерде совхозтуң механизаторлары часкы тарылгага хереглээр техника септелгезин эки шынарлыг кылдыр дүргеп доозары-биле эрес-шудурга ажылдан турар. Совхозтуң дирекциязы, партия, ажылчын комитеттери кичээнгейни техника септелгезинче салып, механизаторларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургускан болгаш оларның ортузунда социалистиг чарышты калбарткан.

Машина-трактор мастерскаязы бо чылын техника септээринге эрткен чылга бодаарга, таарымчалыг кылдыр дериттинген болгаш дериг-херекселдер-биле хандыртынган. Цехтер чылыг, чырык, ында кызыл-булуң ажылдап турар. Механизаторлар хой үе-шакты халас чарыгдавазын дээш, олар дүүште совхозтуң столовазындан чемненир кылдыр таарыштыр организастаан. Бо бүгү чүүлдер септелгениң шынарын экижидеринге, темпизин дүргедедиринге идигин берген.

Ажыл-агыйның септезе чогуур 23 селлказын, 17 андазынын, үлүдериглерин бүрүү-биле база ДГ-75 деп 17 трактордуң 15-ин септээш, мастерскаяның чаында чыскаап тургускан. Техника септелгезинге социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда хоочун механизаторлар Иргит Шериг-оол, Ховалыг Эрес-оол, Монгуш Хорлуг-оол, комсомолчу Зоя Монгуш, токарь коммунист Куулар Күнчүн олар чоруп турар. Арткан техниканы чоокку хүннерде септеп дооскан, белеңниң шугумунга тургузар бис.

О. ДАКЫЙ-ООЛ,
механизатор.

ТААРЫМЧАЛЫГ

«Алдан-Маадыр» совхозтуң Ак-Даш салбырының Шат бригадазында мал кыштаглаашкыны организастыг эртип турар. Амгы үеде малчыннарның коданнарында хой оолдаашкыны киллин тулуктээн. Чаш хураганнарны онча-менди доруктуруп турар. Моон мурнунда чамдык кадарчыларга сакманщиктер, малга чем каап бээр онгачалар чедишпейн турган болза, ам ону бүрүнү-биле четчеленээн. Коданнарда мал чеми четчир, суг сөөртүр машиналар сугну малчыннарга чогуур үеэнде үзүктелишкин чок чедирип турар. Кыштың бо берге үеэнде салбырның специалистери малчыннарга доктаамал барып, кайы малчында чүү четпезин тодаралып, херектиг дузаны чогуур үеэнде көргүзүп турар.

Малчыннар ортузунга ай санында хуралдарны эртирип, лекцияларны номчуп, беседаларны кылып, зооветөөредилгени организастап турар. Ай санында болуп хуралдарга малчын бүрүзүнүң кылып чоруткан ажылдарын түүнеп, чеченестерни илередип, оларны чайладырының оруктарын тодарадып турар. Сөөлгү болган ындыг хуралга малчыннар СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын танышкан, ону изиби-биле деткивишаан, бөгтарынга бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Хурал соонда салбырда улуг мал эмчизи Н. Шогжал «Малдың халдавырлыг аарыгларынга удур демисел» деп темалыг кичээлди эрттирген.

Суурда агитквартиралар, тус-тус организациялар малчыннарга шефтээшкинни организастап, оларга боттуг дузаны чедирип турар. Шат бригадазының малчын коданнарынга суурда «Хаяа», «Шолбан», «Алн» агитквартиралар, агиткультбригаданың кежигүннери, сес чыл школазының коллективи доктаамал дузалап чедип турар. Үстүнде айыткан коллективтер малчыннар Ондар Мажының, Ирина Делгерпин, Монгуш Кертик-ооллуң кыштаглаашкын болуп хуралдарга малчын бүрүзүнүң кылып чоруткан ажылдарын көрженин коптарып берген. Ылаңгыя «Хаяа» агитквартираның төлөлекчилери (Даргазы Д. Кавай) биле суурда сес чыл школазының коллективи Ондар Мажының коданынга эки ажылдап, дуза көргүскен.

Малчын бүрүзүнүң культурлуг амыдырал-чүрүттүлгүзүн бедик деңнелге тургузар соруулга-биле «Ең эки культурлуг өг-бүле» деп конкурсту салбырда хереженнер чөвүлели чарлаан. Ынчангаш малчын бүрүзү бодунуң бажың-балгадын амгы үеним көрүштүг дериг-херекселдери-биле дерип, а чайгы үеде өөнүң иштин чараш хөлөлериг көжегелер-биле, даштын ак брезент-биле дериир ужурлуг.

Четпес чүве болза, малчын коданнарга автолавкаларның хаяа кээп турары. Малчын кижиге чүгүла херектиг азер, чүген, брезент, хөм идик-биле Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязы четпес хандырып турар.

С. МОНГУШ.

Чөөн-Хемчик район.

КЫШТАГЛААШКЫН — чалыгны ажылы-иш

ШОМ-ШУМНУҢ МАЛЧЫННАРЫНДА

Шорааннарының йилериндe кодан-кодан өшкү, сыннар ситтеринде сарлык, дөлемнерде чылгы одарлаан. Дыйлаптыр шөйүлген мал орукторының белдир бүрүзүнде кыштаг. Шом-Шумнуң, Чоорганнығның одар-белчиирлери албек, районда эң-не ырак чер.

Чөөн-Хемчик районда «Сүт-Хөл» совхозтуң тос кодан өшкү, сарлык, чылгы малы ында одарлап турар. СЭКП ТК-ның декабрь (1977 ч.) Пленумунуң шиитпирлериндe, Совет Эвилелиниң ажылчы чонарынга СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазында айыткан чүүлдерни амыдыралга боттандырары-биле Шом-Шумнуң малчыннары бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Өшкү бригадазы малдың кышкы, часкы ажаалда-тежээлип эжижитишаан, төрүүр 100 өшкүден-не 90 анайны, бир өшкүге онааштыр 600 грамм чөөкту алырын хүлээлгезинде айыткан.

Өшкүнүң болгаш бир-бир коданда сарлык биле чылгының кышкы ажаалдазын таарымчалыг болдурарының хемчегларын ап турар. Өшкү кадарчыларының кыштагларында мал чемнери бар. Дусту, чарбаны, суланы болгаш малчыннарга хөрек өске-даа чүүлдерни Хемчик дуду дүжериниң бетинде чедирип турар. Сүт-Хөл рабкоову үлетпүр болгаш азычем бараанларын садыглаан.

«Сүт-Хөл» совхозтуң малчыннарының 1977 чылда социалистиг чарыжында тиилекчи боон, төрүүр 100 өшкүдеп-не 110 анай, өшкү бүрүзүнге онааштыр 700 грамм чөөк алгаш, өг-биле шаңнаткан Александр Оюуевич Ондар Ак-Шатта кыштаан. Оон өшкүзү март-апрельде анайлаар. Чаш мал доруктурарынга ол багай эвес белеткенген.

А. Ондар биске мынча деп чугаалады:

— Оът мында таарыы болган, хар эрткен - чылдыңдан улуг. Ынчалза-даа малчыннар кыштың бергезин шыдамык ажыл эртиннаан, часче шилчип тур. 100 өшкүге онааштыр 105 анайны, бир өшкүденнe 800 грамм чөөкту алырын хүлээнгеш, «Алдан-Маадыр» совхозтуң малчыны, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дажы-Намчал Чыртай-ооловичи Ооржакты кыйгырган мен.

Ажыл-херээнге тура-соруккур, кызымак малчыннар бригадада хөй. Чоорганнығның бедик сыннарын теп одарлаан 400 чыгыы сарлыктың күшчамы эки. Оларны Ондар Комбужук кадарып турар.

— Мээң кадарган сарлыктарымның бараанын ырактан коорге, өөр адыглар сагындырар чүве болгай. Энир чылын 100-ке онааштыр 90 бызааны алган мен. Бо чылын төрүүр сарлыктан-на бызаа дээш чылгычы Николай Ондар-биле чаржыл тур мен—деп, О. Комбужук чугаалады.

Эл-Чарыкта кыштаг. Чаш анайлар чиледир алгырышкан. Ол болза малчын Моңгуш Дажы-Чимиттиң аалдыр. Ында 70 өшкү оолдаан. Элээн каш ийистер база бар. Ол малчын 100-ке онааштыр 95 анай, өшкүдеп-не 600 грамм чөөк алырын хүлээнген.

Чоокта чаа партия райкомунуң болгаш совхозта парткомнуң пропболүү ыраккы Шом-Шумга чораан, кышкы турлагларны эргип, малчыннарның ажыл-ижи болгаш амыдырал-чүрүттүлгүзү-биле танышышаан, бистиң Төрээн чүртүвүста база бүгү дезегейде болуушкуннарга хамаарыштыр беседаларны кылып берген. Салган соруулгаларын чедишкиннер күүседиринге малчыннарның тура-соруу улут.

М. СЕВЕН.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ КИЖИЛЕРИ

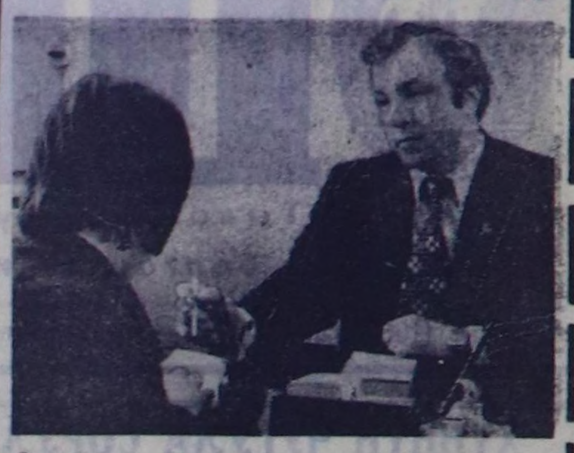

Сарыг-Септи Культура бажыңының директору Виктор Петрович Харченко маңаа 1967 чылда Кемеровонуң культура-чырыдышкын училищезин доскаш, ажылдап эгелээн. Ажылынга бердингеи аныяк кижи удавайн суурунуң чүрттакчы чонунуң хүндүлелин чаалап алган.

Культура бажыңында 16 яңзы-бүрү болгумнер бо хүннерде ажылдап турар. Үк болгумнерниң ажылынга Сарыг-Сеп суурунуң чүрттакчылары идепкейлиг киржип турар.

Культура бажыңының чанында тургустуунган «Романтиктер» агиткультбригаданың оюн-көргүзүү көрүкүүлериниң оонуургалын хайыктырган, Оон ажылын Виктор Петрович удуртуп турар.

Сарыг-Сеп суурунуң чүрттакчылары аңаа улуг бүдүрүүн илередип, кодээ Советтиң депутадынга ийи чыышта улаштыр соңгаан. Чонунуң од бүзүрелин Виктор Харченко ак сеткилдиг шынзыдып турар.

ЧУРУКТА: Сарыг-Сеп кодээ Советтиң депутады, районнуң Культура бажыңының директору В. П. Харченко.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Кара-Сал Даңзычы «Сельхозтехниканың» Чадаанада районнар аразының каттыжыышкынының автобаазазынга чоланчылаа-ла тос чыл ашкан.

Дуржулгалыг, мурнакчы чоланчыны кадыр-берт оруктарлыг Моңгун-Тайгаже чүүк чедирери-биле бо-ла чоруткан турар. Ол — январь, февральда чүүк сөөртүрүнүң планныг онааалдазын 110 ажыг хуу күүседкен.

ЧУРУКТА: Кара-Сал Даңзычы.

Ч. СЕНДАЖЫНЫҢ фотозу.

Коммунист Сарыг-оол Байкараевич Арган-оол—Кызыл районда «Х Улуг хурал» совхозтуң хоочун чоланчызы. Ол совхозка 20 чыл озал-ондак кылбайн чоланчылап ажылдап келген. Коммунист Сарыг-оол Байкараевичиниң күш-ажылчы чедишкиннерин бедин-биле үнелээн. Оон хөрөн Ленинчи юбилей, «Күш-ажылчы шылгарал» медальдар каастап чоруур. Ол амгы үеде ГАЗ-52 марималыг машинада ынзы-бүрү чүүк сөөртүп, хүн нормазын 110—120 хуу күүседип, мурнуку одуругда чорун турар.

ЧУРУКТА: С. Арган-оол машинаазының техникиг хынаалдазын кылып тур.

Ы. ЭЗИР-ООЛДУҢ фотозу.

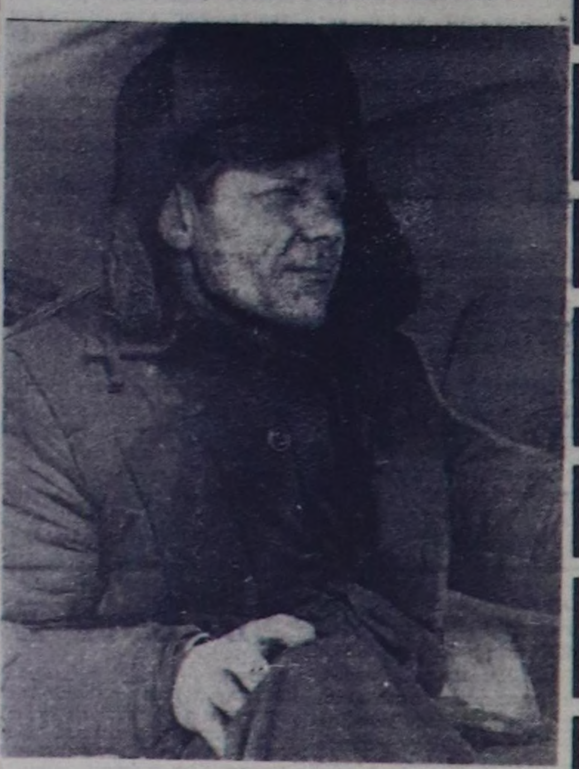

«Саян» совхозтуң мурнакчы механизатору М. И. Сауленко бо хүннерде тараа шөлдериндe чемиичидилгелер сөөртүр ажылды шалыпкын чорудуп турар. Ол бодунуң ДТ-75 трактору-биле кышкы үеде 1464 гектар черниң харын доктаткан. Часкы тарылгага база белеп.

ЧУРУКТА: мурнакчы М. И. Сауленко.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ХООЧУННУҢ ҮЛЕГЕРИ-БИЛЕ

Бистиң — аныяк-өскенивис хоочуннарның үлегерин эдербишаан, оларның ажыл-ижинде, амыдырал-чүрүттүлгүзүнде бар бүгү-ле эки чүүлдерни боттарынга шиңгээдип ап чоруур. Хоочуннар аныяктарның дагдыныкчылары болуп, оларны күш-ажылга бердинген, бодунуң болгаш өскелерниң күжүн үнелеп билир, зохарыысалгалыг болур чоруктарга кижизитишаан, боттарының байлак арга-дуржуагазын хүн бүрү сагыш чоңаңтыры-биле дамчыдып берип турарлар. Ындыглар бисте кайы көвей. Оларны аныяктар хүндүлээр болгаш күш-ажылга, арга-мергежилиниң аайы-биле башкылы кылдыр санап турарлар.

Хүндүлүг дагдыныкчыларның бирээзинге Тес-Хем районда «Чодураа» совхозтуң хойжузу, Чыргаланды кодээ Советтиң депутады Адыш Допчутович Айдышааны хамаарыштырып болур. Аныяк хойжуларга, сакманщиктерге оон үлегер-чижээ улуг. Эрткен чылдың берге кызында ол дузалакчылары-биле эрестиг ажылдап кыштаан. Совхозтуң хойжуларының арадында калбаргаи социалистиг чарышка Адыш Допчутович эрткен чылын ийи удаа тиилекчи болуп, социалистиг чарыштың тиилекчизи хөрек демдектери-биле шаңнаткан.

Адыш Допчутович 1960 чылдан бээр малчыннаан. Оон эгелээш, бо хүнперге чедир ол багай эвес көргүзүүлериг ажылдап келген. Төрүүр 100 баштан чыл санында 90—96 хураганы камгалап, хөйдан 3,3—3,5 кг дүктү кыргыр ап, совхозунуң ажыл-ижинде биче эвес үлүг-хуузун киириштирип турар.

Серпин оттуг, шыктыг Баян-Кол деп черге хойжу чайын малын чайлагладып, семиртип турар. Кижын өске хойжулар-биле дөмей, Агарга кыштаар. Адыш Допчутович конзазы малчыннардан эрес-кежээн-биле ылгалдыг. Ол чайын-на чоорту кыштаглаашкынга хынамчалыг белеткепин эгелээр. Кышкы үеде четчир мал чеминиң курлавырын көктүг чайын, сиген-шырбынын, чечектиг, чулуктуг турда ажаан болуп алырынга хойжу чаңчыккан Малдың кышкы ажаалда-тежээлдезин хынамчалыг чорударыныг, одар-белчиирин планнап, таарыштырып кадарарынче, малдың чылыг суг-биле хандырылгазынче чугула кичээнгейни угландырары чугула дээрзин Адыш Допчутович чугаалап турар. Бо бүгүнү хоочун хойжу аныяктарга күзелдин-биле дамчыдып берип, сүмелеп-даа келген.

Адыш Допчутовичиниң коданында хою бо чылдың кызын хүр эртип турар болгаш хойжунуң сеткил-сагыжы сергек. Оон өөреткени аныяк хойжулар 1978 чылдың кызынга эки белеткелдиг киргеннер, ынчангаш олар бо хүнперде бөгай эвес түүнелдериг ажылдап турарлар. Дагдыныкчының аңаа өөрүүвес аргазы чок.

Аныяк хойжу Алдын-оол Лагбуужаптың коданында байдал эки. Ында төрүүр 370 хойнуң 290-ы бо хүнперде оолдаашкан. Чаш мал онча-менди. Сакманщиктер Делгермаа Лагбуужап, Любовь Сезин-оол олар хойжунуң арга-сүмезин дыңнап, чаа төрүттүнген хураганнарны демниг ажаан, каракпан турарлар. Хойжу А. Лагбуужап онгу беш чылдың үшкү чылы—шалыпчы күш-ажылдың чылын эки бүдүрүлгечи көргүзүүлериг доозар дээш дараазында социалистиг хүлээлгелерни алган.

Төрүүр 100 баш хойдан 90 хураганны камгалап, хойдан 3,4 кг дүктү кыргып алыр 15 тонна сигенни белеткээр. Келир чылдың кыштаглаашкынына белеткелди октябрь 1-де бүрүн доозар.

Соруулгалар тодаргай. Ам түгле оон күүседдези арткан. Хойжулар дагдыныкчызын А. Айдышааның арга-сүмезин дыңнап, хүлээлгелериниң күүседдези дээш шудургу ажылдап-киринкен.

Адыш Допчутович, Долума Содаковна Айдышаалар тос уругну азырап, өстүрген. Оларның уруглары ада-иезиниг кады торээн совхозунуң ажыл-ижинге үлүг-хуузун киириштирип, багай эвес ажылдап турар. Долума Содаковнаны совхозтуң директориязы, эш-ооруң чоокта чаа чаагай дыштанылгаже удээн.

Ажылынга кежээ малчын бо өг-бүлеин чаңгыс чер чүрттүглары хүндүлээр. Адыш Допчутовичиниң хорээн «Хүндүлелдиң Демдээ» орден каастап чоруур. Кады ажылдап, чүрттап турар эш-ооруң хоочун хойжуга улуг бүзүрелди илередип, кодээ Советтиң депутадынга ону база катап соңгаан. Депутат хүндүлүг хүлээлгезин А. Айдышаа база ак сеткилдиг күүседип турар.

Дагдыныкчы малчын бодунуң ажыл-ижи-биле аныяктарга болгаш эш-ооруңе үлегерин көргүзүп, шак мынчар ажылдап, чүрттап чоруур.

М. ТИРЧИН.

БО ЧЫЛДА БАЗА ЭКИ

Киир-оол Доспан биле Александра Сүүр-оол олар 17 харлыында-ла хой кадарып эгелээн. Оон бээр 23 чыл ажып турар. Олар ам «Ак-Туруг» совхозтуң чүгле ат-сураглыг хоочун малчыннары эвес, харын-даа аныяктарның дагдыныкчылары апаргаи.

Бо малчын өг-бүленин тоску беш чылда бүлүрген ажыл-ижи мынлыг: барыкла 1600 хураганны доруктурган, 4400 кг дүктү дужааган. Онгу беш чылын эрткен ийи чылында Сүүр-оол биле Доспан төрүүр 100 хойга онааштыр 100-тен хой хураганны менди ап келген. Мурнакчы малчыннар бо шалыпчы күш-ажылдың чылында база-ла чүске онааштыр чүстен өвөөн эвес хураганны менди алыр дээш эрес-шудургу ажылдап турар. Оларның болзунда ам 337 хойнуң 282-и оолдаан, хураганнары менди.

О. ДАРЖАЙ.

Улуг-Хем район.

КӨРЖЕҢ-ООЛДУҢ ЧЫМЫЖЫ

Тока аттыг совхозтуң сураглыг хойжузу, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг эдилекчизи коммунист Саная Түлүшевич Көржең-оолдуң кыштаа. Мында нарын дүктүг бирги, ийиги класстыг хойларын тускай кодан кылдыр тургускан. Хойжунуң турааанда чымыштыг ажыл-иш хайыккан —хой оолдаашкыны түлүктеп турар.

— Хойларның оолдаар үеэзи эгелээн. Февральда арай соон-тур. Ынчангаш хүндүс шанактыг аттыг кадарган, карак албайн көрүп чораан, торуттүнген хураганнарны дүрген аалга эккен түрбае болза хоржок. Дүн-хүн дивейн үзүк чок дежурныйлаашкын кылбаска талаар-дыр. Дүне кажаага бир кижи ыаан-ла хонар — деп, Саная Түлүшович чугаалады.

Хоочун малчының хою январь 25-тен бээр торун эгелээн, 200 ажыг хойнуң чаш төлү менди. Мырынай төрүүр четкен хойларны эртеинн-не үзүп ап каар, тургузу чемгерер, элек хиреэзин хүн караа чылый бээрге далбыйлаан одарже үндүрүп турар.

— 584 баш хойнуң дораан торүүр четкенин ылган алыры берге. Оон ангыда, чер оьдун ажыглаары чемге кампылга болур. Кыштың берге үеэзи бо-ла болгай. Чазы та кандыг болур. Чае чударгай, багай болурга, кыштап-даа дора чүве ийин—дээш, Саная Түлүшевич клеткаларда улуг, биче аайы-биле үскен хураганнарын көргүзүп, чамдыызы нелери-биле кады турарын тайылбырлап чоруй, чырык кажаанын ортаа үеэнде үзүкте чыттыр салып каан улуг доскаарже айты-дыр. Ында от хып тур. Үскууш хүүрек-биле хомүр-дашты кезекти кирир октылады. Ол суугудоскаарының ол-бо талаларындан чылыг дамчыдар хоолайлар ында-мында клеткалар кырынче дамчып чоруткан, чылыы дегет.

«Бажың-биле дөмей аа» дижип чугаалажын турувуста, кажааның улуг аксының бир чартынын ажыткан соонда:

— Хой кирип кээр четкен, кежээки чемгерилгени белеткээр бе?— дээн үн дыңналды.

Удаааанда хойжу шааран хаактан өрүп каан оңгар саваны шанакка салгап, брезент дөжээш, база бир улуг кажааже аттыг хапты. Ында оваалап каан сула, чымын каан саазын шоодайларда хоюг көк сиген далганы бар. Саваң, көк сиген, чарба дээш мал чеми арбын.

— Эрткен чылын мал чемин элээн магадылап алган бис. Чем черле четпир боор деп бодап тур мен. Он ийи тонна хире витаминниг сиген далганы артык курлавырым база бар. Ону кончуг бергe үеде ажыглаар дээн чүве. Ынчаар кампавас болза, чогум тоттур чемгерер үеде берге апаар. Амдыгааштан эгелеп пемей чемгере бердивис—деп, хойжу чугаалады.

Өдекче хойну киирер мурнуу чарыында чээрби хире узун коошпаларга сиген далганын, сула холуктуг чемни урап белеткеп кагды. Хойларга чылыг суг ижиртин турар.

Хойжунуң оонуң ээзи—Татьяна Көржең-оол, дузалакчызы Ондар Чодураа, сакманщиктер Лакпа Кижипр-оол, Зоя Куулар бо хүнперде кызымаккай ажылдап турар. Хой бүрүзүнден хураган менди доруктурун алыры амыр эвес херек.

Бо хойлар эрткен чылын бир дугаар төрээн, чүстен 85 хураган алдынган. А дүк талазы-биле көргүзүү эки болуп, харындаа республикага бир дугаар черни ээлээн. Бир башка онааштыр 6,2 кг дүктү алган.

Онгу беш чылдың шалыпчы үшкү чылында Саная Көржең-оол чүс баштан чүс хураганны, хой бүрүзүнден 5 килограмм ажыг дүктү алырын хүлээнген.

Д. МОНГУШ.

Социалистиг чарыш, оон дээштии

ТОДАРГАЙЖААН

«Социалистиг чарышты организастаарын улам экижидери, оон дээштиин чедип алыры—партия, совет, ажыл-агый органнарының, профэвилел болгаш комсомол организацияларының дорт хүлээлгези».

(СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң, ВЛКСМ ТК-ның Чагаазындан).

Тываның В. И. Ленин аттыг комбинадында пехтер, бригадалар, эзлчеглер аразында социалистиг чарышты канчаар организастаанын, ону партия, профэвилел, комсомол организацияларының кандыг янзылыг боттандырын турарын таныжып көрээлиңер.

Социалистиг чарыш канчаар чоруп турарының дутайында бодүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң партбюро секретары Х. Сарыглар, транспорт цехиниң партбюро секретары В. Волченко, пехтер болгаш эзлчеглер начаяныктери, ажылчыннар М. Күжүгет, В. Чернов, К. Сергеев олар-биле чугаалашкан бис.

СОРУЛГАЛАР

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың даг-дүгү арыглаар фабриказының коллективи онгу беш чылдың үшкү чылында бедиткен хүлээлгелерни алган. Даг-дүгүн бүдүрери эрткен чылга деңнээрге 54 хуу көвүдээр. Үлетпүр продукциязы бүдүрер болгаш сайгарарының планын декабрь 29-та күүседир. Пландан ажыр 600 тонна сорттуг даг-дүгүн бүдүрер. Продукциянын 98 хуузун баштайгы негелде өзүгаар дужаарын чедип алыр. Продукция бүдүрериниң өзүлдезин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткенинден, чарышты эки организастаанындан чедип алыр.

ЧАРЫШ ОДУ

Ол хөй кижилиг, улуг коллективтен 1200 кижи социалистиг чарышка киржип, даг-дүгүн бүдүрериниг биче эвес үзүүн киирип турар. 1978 чылдың планнарын, хүлээлгелерин ажыр күүседир дээш чарышты калбартыр дугайында Чагааны бүгү цехтерге, бригадаларга, эзлчеглерге таныжып көрген, бүгү бар курдавырларны тодараткан. Элээн хой коллективтер болгаш тустус кижилер баштайгы хүлээлгелерин эде көрүп, бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Оларга коммунистер слесарь В. Солодков, механик Э. Тихонов, слесарьлар бригадазының бригадири С. Савыл, чоланчы Ч. Ооржак болгаш өскелер-даа хамааржыр. Моон мурнунда социалистиг хүлээлгелерни чыл иштинде ийитизи-биле ап турган болза, ам кижи бүрүзүнден эгелээш бүдүн коллективтерге чедир ындыг хүлээлгелерни айлап ап турар апарган. Ындыг байдал кижи бүрүзүнге тодаргай соруулганы салып турар.

Цехтерде, бригадаларда, эзлчеглерде социалистиг чарышты ажыл-агыйның удуртукчулары, ында профэвилел, комсомол организациялары удуртуп турар. Бо одуругларның автору ол фабрикада № 3 эзлчегниң начальниги М. С. Сундуй-оолдуң коллективтиң кежигүннериниг ажыл хуваалдазын чоруткан беш минутказынга олурушкан. Михаил Салчакович баштай кижи бүрүзү дүүн канчаар ажылдаанын, кым планын ажыр болгаш чедир күүседкенин, кым чедир күүседпейн барганын тодарадып чугаалаш, оон соонда бөгүн кым, каяа ажылдаарын чугаалаш, кижи бүрүзүнге тодаргай онаалдаңы берди. М. Сундуй-оолга удурткан ол № 3 эзлчег февраль айда 513 тонна даг-дүгү арыглаар планын 518 тонна кылдыр ажыр күүседкен. Ынчалза-даа оон чарышче кыйгырган Виктор Корнилевич Федоровтуң удуртканы № 3-аа эзлчег февраль айда 492 тонна даг-дүгү арыглаар планын 511 тонна кылдыр ажыр күүседкеш, социалистиг чарышка М. Сундуй-оолдуң эзлчээн тиилээн.

ТҮҢНЕП ТУРАРЫ

«Бөгүн М. Сундуй-оолдуң удуртканы № 3 эзлчегден:

1. Циклоннар машинизи Тайна Салчак
2. Улуг регулировщик Лариса Глухарева
3. Үүрмектеп-сорттаар механизмниң машинизи Нина Чебенюк хүн нормазын түс-тузунда 124, 120, 116 хуу күүседкеш, хүнүнү «маадырлары» болганнар.

Мурнакчылардан үлегер алыңар!»

(«Молния» хана солунга бижээн чүүлден).

Ол улуг бүдүрүлгениң коллективтер аразынга социалистиг чарышты организастаары, оон түңнелдерин үндүрүп, шаңнал-макталдарны кылыры ындыг-ла белен эвес. Маргылдаалар база эвээш эвес болгулап турган. Ынчалзажок ону таарымчалыг кылдыр шиитпирлээн. Социалистиг чарыштың түңнелин баштай декада санында, оон соонда неделя санында, харын-даа хүн бүрүде-даа үндүрүп турган. Адак соолунде ай санында үндүргеш, тиилекчилерни шаңнаар кылдыр шиитпирлээн. Эң эптиг аргазы ол болган.

Ай санында-ла коллектив бүрүзүнүң төлээлери социалистиг чарыштың түңнелин үндүрериниң талазы-биле штабтың хуралынга чыглып келгеш, коллективтериниң ажылын бүгү талазы-биле деңнеп көрүп турган, түңнелди үндүрер. А неделя санында ындыг түңнелдерни бригадирдер, эзлчег начальниктери боттары үндүрүп турар.

Бир дугаар чер алган цехке ийлчиир Кызыл тук болгаш 300 рубльдин акша шаңналын, бир дугаар чер алган эзлчегге вымпел болгаш 150 рубльдин акша шаңналын тыпсын турар.

Тываның В. И. Ленин аттыг даг-дүгү болбаазырадыр фабриказы январь айның планын ажыр күүседкенин солунгардан билир болгай бис. Февраль айда база-ла од арыглал фабриказы 9200 тонна даг-дүгү бээр планын 9206 тонна кылдыр күүседкен.

Бодүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтен Александр Паладюк, Виктор Федоров, Сергей Черепановтуң эзлчеглери, а бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехтен Виктор Тефешков, М. Агбаанның удурткан эзлчеглери планныг онаалдаларын ажыр күүседкилээш, социалистиг чарыштың тиилекчилери болган.

Социалистиг чарыш энергетиктер, слесарьлар, чоланчылар болгаш өске-даа категорияның ажылдакчыларының аразында колдуунда ындыг хевирлиг организастаттынган. Эрткен чылдың төнчүзүнден эгелээш энергетиктер ортузунга норма-онаалдаларны бээрин практикалап чоруткан, олар ай санында-ла ындыг онаалдаларны ап турар. Оон-биле кады социалистиг чарыштың түңнекчилери кылган ажылдың шынарын база албан барымдаалап турар. Оон түңнелинде ол категорияның ажылчыннары ажыл шагын бүдүрүкчүлүг ажыглаар апарган болгаш эрткен чылдың январь айга деңнээрге дериг-херекселдериниң халас турар чоруу ийи катан эвээшээн болгаш ажылчыннарның чуруму база экижээн.

Ол улуг коллективте үгле чоланчылар коллективи безин 350 ажыг кижи. Оларның ортузунда социалистиг чарыш база-ла шиитпирлеп негелделерге дүүштүр чоруп турар. Чоланчылар февраль айда 858 мун тонна чүүк сөөртүр планын 882 мун тонна кылдыр ажыр күүседкен. Чыл планын 6—7 айларда-ла күүседиптер чоланчылар эвээш эвес.

Б. СЕДЕН-ХУУРАК.

ЧАГАА ПАРЛАТТЫНМАЗА-ДАА

Бай-Тайга районунуң «Мурнакчы» совхозунда кылдынган суггарылга системалары төлевилелде көрдүнгени хире черлерни суггарып шыдавас, шыпар чок кылдыпганын, ол дугайында хомудалларны ийи чыл ажыг үе иштинде Тыва АССР-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозу чогумчалыг шиитпирлеп бербейн турарын кодээ бижикчи биске бижээн.

Республиканың мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының министриниң оралакчызы Ю. А. Земляновтуң биске дыңнатканы болза: ындыг фактылар турганы шын. Амгы үеде од четпестерни эдер ажылдарны чорудуп эгелээн, Шүй системазының Чаңгыс-Тереке арт кырынга суг дамчыдар хоодайларны 600 метр черге кылгаш, насос станциязының дузазы-биле сугну дамчыдар кылдыр кылган турган. Ынчалза-даа од негелдени хандырып шыдавас болган. Ук бедигээштэ чаза теисип турган, сугну боду агар кылдыр кылыр деп шиитпирлээн болгаш амгы үеде ийи чүс метр хире черни чаза теивскен болгаш ажыл ында түлүк чоруп турар. Бүгү ажылдарны суггарылга сезону эгелээр бетинде доозар. Оон түңнелинде 654 гектар черни суггарар арга бар ашаар.

400 ажыг гектар чер суггарар Базырык системазының эде кылымышкының база бо чылын чорудар.

Балгазынның КПТУ-да

ДААРТАГЫ ХҮННҮҢ ТАРААЖЫЛАРЫ

Механизатор—көдээде эң көп кижилериҥ бирээзи. Тракторист-машинистериҥ күжүбиле совхозтар тараа, мал чеми культураларны тарып өстүрүп турар. Чер, мал ажылынга көдээ ажыл-агый машиналарының башкарыкчыларының ролю моон-даа соңгаар улам бедирер. Ынчангаш профтехучилищелериҥ четкизи калбарган. Ооң кеску чижээнге Балгазынның профтехучилищезин хамаарыштырып болур. Ук өөредилге чери үшкү класстың тракторист-машинистерин, мал ажылагыйынга ажылдаар механизатор-малчыннарны белетеп турар. Сургууллардың нинти саны үш үс кижи. 1979 чылдан эгелеп училище ортумак өөредилгеже шилчиир, өөренир хуусаа үш чыл чедер. 500 сургуул өөренир бир корпус, 500 кижи чурттаар бир общежитие тудуун кылыры планда көрүнген.

Училищеге 1959 чылдан эгелеп ажылдап келдим. Ынчан бо өөредилге чериниҥ материал-техниктиг баазазы элээн кызыы турган. Бо хүннерде өөредилгеге хереглээр көргүзүг материалдарындан эгелээш янзы-бүрү марканың көдээ ажыл-агый машиналары-биле өөредилге чери хандыртынган. Башкы, мастер кадрларның педагогика, тускай эртемниҥ талазы-биле арга-дуржулгазы улгаткан. Комбайн тургузуун өөреникчилерге өөредип турар училищеге 20 чыл ажылдаан И. К. Заграничный, Д. Ш. Монгуш, В. С. Беззубов, Т. Я. Яковлев, О. Х. Чымы болган өскелердаа ажылынга бедик харыысалгалыг чоруун көргүзүп, өөреникчилерге бижиг билигни берип келген.

Январь, февраль айларда өөредилге 98,8 хуу болган. Эрткен чылын ол үеде өөредилгениҥ хуузу оон куду турган. Училищениҥ бөлүктериниҥ араында калбарган социалистиг чарышка бирги черни бир дугаар бөлүк чаалап алган (удуртукчу башкызы Я. Т. Яковлев, мастери В. С. Беззубов). Ийиги черде —алдыгы бөлүк.

Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның чаагай чаңчылдарының дугайында чүүлдерни оолдар, кыстар кичээлдерден өөренип, ном, солун, сеткүүлден номчуп турар. Политиктиг, чечен чогаал литератураларын өөреникчилер үргүлчү өөренип келген. Бөлүк бүрүү боттывыңгыр уран чүүлдүң идепкейлиг киржикчизи. Корумчурум үрээр чорук училищеде читкен. Комсомолчу-оперативтиг отрядтарның кежигүннери дыштанып хүннерде дежурныйлаар чаңчылдыг. Культура, спорт-массалыг ажылдарны комсомол организациязы доктаамал организастап келген. Ынчангаш училищениҥ амыдыралы чалгааранчыг эвес, а хөглүг болган солун.

Балгазынның профтехучилищезинде шиитпирлээри чугула айтырыглар ам-даа бар. Тускай эртемниг мастерлер бисте эвээш. Зоотехник, мал эмчизи, тускай эртемниг мастер бисте чок. Көдээ ажылагый министерствозу ук айтырыгны өөренип көрүп, училищеже көрнүү чугула. Совхозтар-биле училищениҥ харылзаазы ам-даа бижыг эвес. Каа-Хем районда СЭКПниҥ XXV съездизи аттыг. Таңды районда «Коммунизмниҥ херели» совхозтарның удуртукчулары училищеге кээп, чоруткан өөреникчилериниҥ өөренип турар байдалын сонуургап турар. Шак ындыг сагыш-човаашкын чамдык ажыл-агыйларның удуртукчуларының талазындан чогу хомуданчыг.

Балгазынның профтехучилищезин дооскан оолдар, кыстар республиканың совхозтарынга боттарының төлептиг үдүүн киирип келген. Ук өөредилге чериниҥ башкылар коллективи, партия болган комсомол организациялары моон-даа соңгаар бедик мергежилдиг механизаторларны белеткеп, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаар.

В. ГУСЕВ,
директориҥ өөредилге-бүдүрүлге талазы-биле оралакчызы.

ӨӨРҮНГЕ ДУЗАЛЫГ

Сес классты дооскаш фермага саанчылап, авамга дузалажып турдум. Таңды районда «Коммунизмниҥ херели» совхозтан келген дөрт кижи училищеде багай эвес диртиҥ турар бис. Оларның өөредилгези, хөй-нинти ажылынга киржилгези багай эвес. Балгазынның профтехучилищезинге өөренири солун-дур. Башкылар, мастерлер биске билигни шудургу дамчыдып берип турар. Бирги үлүүда чүгле чангыс үштүг, арткан демдектерим дөрт-беш болган. Бо хүннерде база эки өөренип тур мен. Мээң өөренип турарым сески бөлүкте Изольда Чооду, Лора Доңгурак, Юра Оюн, Люба Дажы оларның өөредилгези шыырак. Олар чыдып каап турар эш-өөрлеринге дузалажып турар.

Бөлүктүң өөреникчилериниҥ ортузунда эки өөредилге дээш социалистиг чарыш калбарган. Чоокта чаа бистиҥ сес дугаар бөлүүвүстү Кызылда № 1 профтехучилищениҥ сес дугаар бөлүү социалистиг чарышка кыйгырган. Оларның кыйгырыын хүлээп алдывыс. Кызылдың ол бөлүүнүң сургуулдары бисче өөренип, чурттап турарының дугайында чагаа база бижээн. Ону харыылаар деп тур бис.

Балгазын профтехучилищениҥ сески бөлүүнүң комсомол ажылының дугайын база таныштырар бодадым. Комсоргувус Изольда Чооду. Ол Самагалдай ортумак школазын дооскан. Изольда эш-өөрүнүң идегелинге төлептиг. ВЛКСМ кежигүннериниҥ даалгаларын ол үргүлчү хынап турар. Хуралдарга үеэи келген айтырыгларны сайгарып турар бис. Чамдык кежигүннериҥ отчёттарын дыннай бээр чаңчылдыг бис. Чурум үрээн, шак үскен кижилерни комсомол бөлүү үргүлчү дыннап турар. Оон түңнелинде ВЛКСМ кежигүннериниҥ харыысалгазы, өске артканнарга үлегерлиг чоруу бедээн.

Т. ОЮН.

ШУЙДАН КЕЛГЕН БИС

Шуйдан 12 кижи бар бис. Эң улуувус—Седен Балды. Бээр кээр мурнумда «Мурнакчыга» янзы-бүрү ажыл кылып, малмаган-даа кадаржып турдум. Трактор, көдээ ажыл-агый машиналарын, агрономия болган өске-даа эртемнерни дөрт, беш демдектерге өөренип тур мен. Бай-Тайгадан келген оолдарга баштай училищеге өөренири, эң ылаңгыя орус дыл элээн берге турган. Ийи-үш ай эртерге байдал чүгээртен келир. Бистер кады өөренип турар өөрүүвүске дузавысты кадып келдивис. Билдинмес айтырыгларны оолдарга тайылбырлап берип-даа турдум.

Сарыг-оол Хертек, Владимир Хертек база Владимир Хертек, Никита Даваа, Алеша Салчак болган өске-даа оолдар боттарының шаа-биле өөренип турар. Өөредилгеден аңгыда училищениҥ хөй-нинти ажылынга база киржип турар бис. Мен комсомолчу-оперативтиг бөлүктүң кежигүнү мен. Бөлүктүң сорулгазы—корум-чурум үрээр чоруктарга удур демисежири. Чурум үрээр, хөй-нинти чериҥе боттарын шын эвес ап чоруур ийи-чаңгыс кижилер-биле беседалажыр, чугаалажыр ажыл училищеде чаңчыл апарган. Комсомолчу-оперативтиг бөлүктүң кежигүннери суббота, воскресенье хүннеринде училищениҥ девискээрингe дежурныйлап турар.

Училищени чедиишкиниг дооскаш, төрээн черлеривисче чоруптар бис. Кижи бүрүзү бодунуң чедип алган билинин ажыглап, совхозунуң экономиказын быжыглаар дээш ажылдаар дээрэн билдингир.

Л. ШЫЫРАП.

БҮДҮШТҮГ МӨЗҮ

Мастериҥ өөреникчилерни үш чыл улаштыр бирги черни ап келген. Өөредилге, хөй-нинти ажылы, практика, күш-культура болган өске-даа чүүлдерге үргүлчү мурнуку одурупта чоруп турганнар. Ол бөлүк эрткен чылын Красноярскиже четкеш келген. Олар чарыштың негелдезин ёзугаар ук хоорайже баар эргени чедип алганы ол. Чурумга болган өөредилгеге эки көргүзүглүг болган Моол, Кара далай кыдыы четкеш келгеннер база бар. Халас дыштаныр путевканы эки өөредилге дээш Балгазынның профтехучилищезиниҥ дирекциязы тыыскан. Бөлүктүң тиилекчи чаагай чаңчылын бо хүннерде өөренип турар оолдар, кыстар уламчылавышаан.

Үлегерлиг чурумнуг, бижыг найыралдыг коллективтиҥ мастери — Окпан-оол Чымы. Ол 1972 чылда Кызылдың механизация училищезиниҥ көдээ ажыл-агый машиналарын өөренир салбырын дооскан.

— Окпан-оол Хертекович аныяк-даа, бүдүштүг-даа кижи. Бо мастериҥ ажылдап, өөреникчилерни организастап, хаара тудуп, кижизидип, холга ап кээри эскет чок. Ажылагыйны педсоветке чугаалажы бээрге, ооң кылган чүвезин үргүлчү үре-түңнелдиг — деп, училище башкыларының бирээзи чугаалаан.

Окпан-оол Чымының бүдүжүнде оожум шинчи чок, шимченгир, аңчылар дег чиик-кашпагай. Ындыг хирезинде өөреникчилерге тайылбыр кыла бергенде далаш чок. Чугаалаан, өөреткен айтырыы билдингир болган чедингир, кулак дашты-биле эрте бербес.

Дыннап орган кижи сактырга, мастер он-он чыл иштинде башкылан чораан-даа ышкаш. Окпан-оол Хертекович меңээ мынча деп чугаалап олурду: «Бүдүрүлге-өөредилге мастерин өөреникчилериҥ адазы деп болур. Чурум тударындан эгелээш, кедер идик-хевинге чедир харылаар. Өөреникчи аалынче чаңгаш, дедир келбейн баар таварылгалар тургулаар. Ынчан сүрер-даа ужурга таваржыр».

— Бай-Тайгадан келген оолдар, уругларның хөй кезии орус дыл өөренирлиге бергедээр-дир. Олар ооң өске эртемнерге белеп бергедевес—дээш, Окпан-оол Хертекович уламчылады.— Мен Бай-Тайга районуҥ суурларындан дөрт чыл улаштыр училищеге өөренир оолдар, кыстарны эккеп жордум. Оларның араазында кандыг кижи чок дээр. Эрес, өөренирчел-даа, школага орта өөренмейн чораанындан өөредилгеге чыдып каап-даа турар улус бар. Чурум үрексээр, бергезингеш өөредилгезин ара кааптарын бодаардар база бар. Чаңгыс кижи, чүгле мен, бөлүктү кайын баштан аар деп мен. Өске эш-өөр улуг дузаны көргүзүп турар.

Күстүң баштайгы айлары өөреникчилерге-даа, башкылар, мастерлерге-ле дыка берге. Кижилер бот-боттарын орта танышпас, коллектив тургустунмаан. Ам байдал бөлүкте көскүзү-биле өскерилген. Комсорг Алексей Салчак, бөлүктүң командири Лаа Шыырап башкыларның идегелдиг дузалакчылары, 36 өөреникчилер бир дем-биле бергелерни эртип, трактор, комбайн болган көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарының материалдыг кезээн улуг түткүл-биле өөренип турарлар.

Аныяк мастериҥ ажылының бүдүрүмчелиг чоруун дайылбырлап тура, бир хоочун башкының салдарының дугайын демдеглээри чугула. Бүдүрүлге мастериниҥ берге, бир-бирде халалыг, ынчалзадаа кезээде буянныг ижинге училищеде 18 чыл ажылдап турар Даваа Шарлаевич Монгуш Окпан-оол Чымыны өөреткен. Хоочун мастер бодунуң үлегери, арга-сүмези-биле аныяк оолду үргүлчү деткип чораан.

«Тенек чораан кижи-дир мен, Окпан-оол Хертекович. Сеңээ четтирдим. Бир эвес сен мени кижи деп тоон көрбээн болаунза, будалган турар ийик мен»—деп, училищениҥ доозукчузу Адан-оол Хомушку лагаа бижээн.

Ол доозукчуның дугайында төөгүнү О. Чымы меңээ чугаалап берди. А. Хомушку өскүс оскен, амыдыралы берго чораан. Өзүп келгеш арага ижип, чурум үреп эгелээн. Берге кижизидилгелиг оолду мастер Балгазып училищезинге эккелген. Ону бир чыл иштинде кижизидип келген. Өөреникчи оол ийиги чылында сыр өскерилген: чурум үревестээн, өөредилгези эки-жээн, бөлүктүң идепкейлиг активчизи апарган. Адак соонда училищени эки демдектер-биле дооскан, шуут өске кижи болган. Ам Адан-оол Хомушку Владивостокта вагон септээр депода ажылдап турар. Кезек-кезек болгаш, Адан-оол мастеринге чагааларны чөруткулаар, ажыл-амыдыралы-биле таныштырып чоруур.

Аныяк-даа болза, дуржулгалыг мастериҥ өөреникчилери Морзек Хертек, Экен-оол Бавуу «Мурнакчы» совхозта эки ажылдап чоруур.

А. ОКСУР.

Болбурзектиҥ судалы

СЭТА-ның корреспондентилери дыннадып тур

ГАВАНА

Үүрмек чер ажылдыгларның Национал ассоциациязының национал комитединиҥ II пленуму Гаванага болган. Ооң киржикчилери эрткен чылдың ажылының түңнелдерин көрүп, эвлечеглиг сорулгаларны чугаалашкан. Кубаның Компартиязының ТК-зының кежигүнү, үүрмек чер ажылдыгларның Национал ассоциациязының национал комитединиҥ даргазы Хосе Рамирес Крус ол пленумга чүве чугаалаан, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериҥ планнарын күүсеериҥе тараачыннарның шалыпчы ажыл-ижин демдеглээн. Кубаның Компартиязының бирги съездизиниҥ болгаш үүрмек чер ажылдыгларның Национал ассоциациязының бешки съездизинин көргенин ёзугаар көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниҥ элээн бедик хевирлериҥе тараачыннарның чедиишкиниг ашылчиишкининиҥ дугайын чугаалаан, чуртта тараачыннар кооперативтериниҥ саны 140 четкенин ол онзалап демдеглээн.

МАДРИД

Испанияның мурнуу талазында Севилья можунуң мүн ажыг тараачыннары болгаш көдээ ажыл-агый ажылчыннары ажыл чокталыышкынының улам ковудээнинге, садын алыр өртектериҥ кудулаанынга болгаш күш-ажыл байдалдарының аажок бергедээнинге удурланыышкынның чысквалын эрттирген. Ажылбиле хандырарынче кыйгырыглар плакаттарын туткулаан, тараачыннарның колониалары чээрби ажыг километрни эрткен. Можунуң административтиг төвү —Севилья хоорайга чедип келгеш, боттарының негелделери айыттынган угаадылга бижиктиг олар можу губернаторуңа тыпсып берген.

БОННЫ

Мюнхенниҥ, Кассельдиҥ, Дюссельдорфтуң болгаш Вуппертальдың ажылчын полиграфистери ном, солун парлаар черлер ээлериниҥ «бүдүрүлгени национализастаар» дээр, чылдак-биле ажылчыннарны ажылдап массалыг үндүреринге белеткеп турарынга удурланыышкынын демдээ кылдыр ажыл соксадыышкыны чорудун турар.

Полиграфия болгаш саазын үлетпүрүнүң ажылдакчыларының профэвилели ажылчы чоннарга ажылдаар черлерин хандырып бээр дээш демиселин бүгү-ле арга-лар-биле уламчылаар бодалдыын медеглээн.

НИКОЗИЯ

Киприниҥ президентизи С. Киприану республиканың чазаан эде организастаанының дугайын чарлаан.

Даштыны херектериниҥ чаа министри Демократтыг партияның кежигүнү Никос Ролаидис болган, барын бүгү чаа министрлер Кипр Республиканың президентизиниҥ баштаан Демократтыг партияның кежигүннери болуп турарлар.

БУЭНОС-АЙРЕС

Каттышкан Нациялар Организациязының Латин Америка талазы-биле Экономиктиг комиссиязының сан-медээлерин ёзугаар алырга, латин-америк чурттарның чопунуң эң-не хандыртынган кезектериниҥ 30 хуузу национал орулганың 72 хуузун боттарынга ап турарлар. Чурттакчы чоннуң 50 чыгам хуузу болуп турар ажылчы чоннарының эң ядыы кезээнге орулгаларның чүгле 14 хуузу онаажын турар.

Ол чурагайларны Уругвайның «Диа» солуну парлаан.

КАРАЧИ

Пакистанның пөс-таавы үлетпүрү улуг кризисте таварышкан. «Пакистан экономист» журналдың сан-медээлерин ёзугаар алырга, чурттуң пөс фабрикаларының болган мастерскааларының хөй нуруузу хагдынган. Бүгү пөс-таавы дериг-хереклериниҥ үштүң бир кезии аваа туруп алган. Чүгле эрткен чылын безин чурттуң экономиказы ооң ужурунда бир миллиард 920 миллион рупий акша каражага таварышкан. 30 муң чыгам пөс-таавылар ажыл чоктарның армиязында пемежи берген.

ЛОНДОН

Экономиктиг бергелерге чылдак аккаш, Англияның «Кортоуде» компаниязының эзлери Ливерпульда болган Соңгу Уэльстиң Рексемде пөс кылыр ийи фабриканы хаап алган. Компаниниҥ шиитпириниге шыңгыы удурланыышкынын чарлап медеглээш, транспорт болгаш мергежил чок ажылчыннар профэвилелиниҥ салбыры ол хоорайларда ажыл чокталыышкыны ам бүгү ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның 12 хуузун хаара туда берген.

ГУАЯКИЛЬ

Чилиде чагырыкчы фашистиг хунтаның кежигүнү, полиция корпузунуң командызакчызы генерал Сесар Мендосаның Эквадорга баар деп турарын күн чок болдурарын ол чурттуң депшилгелиг хойнитпаа негээн.

Чили патриоттарының хапынга холун бораан фашистиг ёзу-чурумнуң хартаачыларының бирээзи ол идегет Эквадорнуң черинге чедип келир чүве болза, эквадор кижилериниҥ төлептиг национал мөзүүнүң дорамчылааны ол болур деп, чурттуң янзы-бүрү политиктиг партияларының болгаш профэвилелериниҥ аныяктар организацияларының медеглелинде чугаалаан.

«Чили улустуң өлүрүкчүзү ол идегеттиҥ Эквадорда кыдыр чүвези чок» — деп, медеглелде онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

ЧАА ТОМУЙЛААШКЫННАР

БУХАРЕСТ. Румынияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиҥ хуралыңа партияның удуртукчу составынга чамдык чаартылгаларны кылганын дыннаткан. Чижээлээрге, өске ажылдарже шилчээни-биле чергелештир РКП ТК-ның секретарьлары А. Дума биле И. Стэнскуну база ол ышкаш РКП ТК-ның Политкүүскомунуң кежигүннери К. Буртикэ биле И. Вердец оларны ол албан-хүлээлгелериниҥ хостаан. РКП ТК-зы Төп Комитеттиҥ секретары К. Дэскэлескуну ТК-ның Политкүүскомунуң кежигүнүнге, В. Казакуну—ТК-ның Политкүүскомунуң кежигүнүнге болгаш ТК-ның секретарынга, М. Василени РКП ТК-ның секретарынга соңгаан.

Румынияның Социалистиг Республиказының чазаанга чазактың Премьер-министриниҥ бирги оралакчыларын тургузар дугайын РКП ТК-зы сүмеленээн. РСР-ниҥ Президентиниҥ декредин ёзугаар Премьер-министриҥ бирги оралакчыларынга РКП ТК-ның Политкүүскомунуң кежигүннери Г. Спря биле И. Вердец олар томуйлаткан. И. Вердец ооң аңгыда Курпланның даргазы болган. Республиканың чазаанда ооң-даа өске чаартылгалар болган.

РКП ТК-ның Политкүүскомунуң хуралы Бухарестке болуп эрткен. Партия Төп Комитединиҥ пленумун бо чылдың март 22-де чылдырарын хуралдан доктааткан.

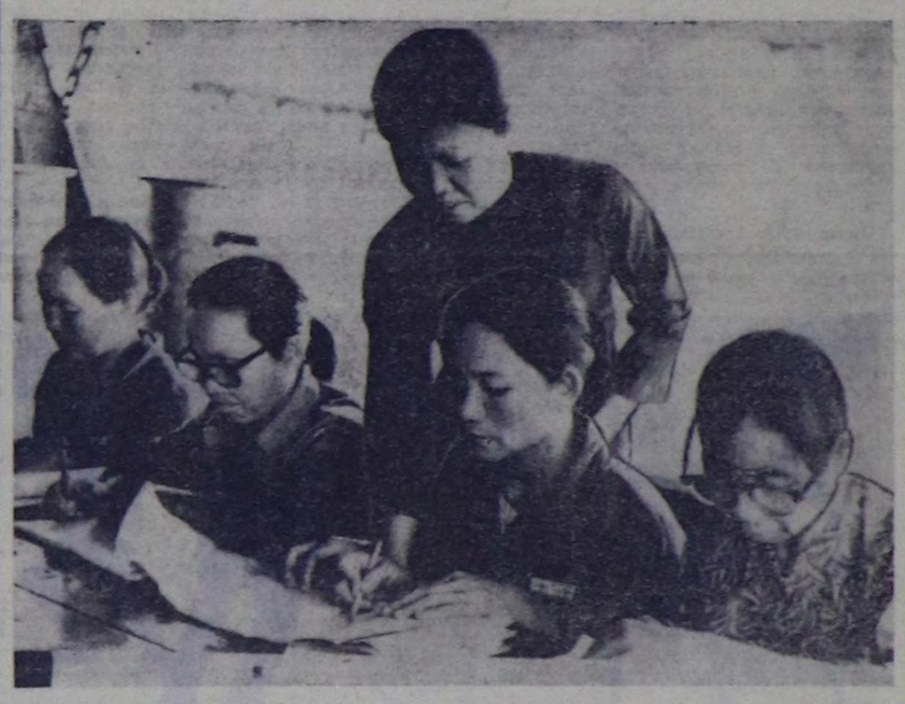

Чалча ёзу-чурумнуң арттырганы бижик билбес чорукту узуткаары Вьетнамның мурнуу кезээнде кыска хуусаада боттанып турар. Мурнуу 8 провинцияда болгаш Хошимин хоорайда бижик билбес чорук ийи чыл дургузунда колдуунда чок болган. Дээди өөредилге черлериниҥ башкыларының болгаш студентилериниҥ хөй муң кижилиг армиязының ачызында миллион ажыг кижи номчуп, бижип өөренип алган. Оларның араазында 100 муң хире кижи биче буурай улустарының төлээлери болур.

ЧУРУКТА: Хошимин хоорайның пөс-таавычылары кежээки школада кичээл үезинде.

ВИА—ТАСС-тың фотозу.

Түңнел документ хүлээп алдынган

БЕЛГРАД. Нинти-европа чөвүлел хуралының киржикчилери чурттарның төлээлекчилериниҥ Белградта бооп турар ужуражылгазының пленарлыг хуралынга түңнел документ хүлээп алдынган.

1975 чылда Хельсинкиге болган нинти-европа хуралынга киришкен күүнелер болгаш чазактар баштыңнарының эгелээни Европага айыыл чок чорукту болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарынче угланыышкынны моон соңгаардаа үргүлчүлээриҥе шиитпирлии ук документиде илергейлеттинген.

Белград ужуражыышкынында киржип турар делегациялардың баштыңнарының түңнел саналдарын дыннаары ону хүлээп алган соонда, ам эгелээн.

ВАШИНГТОНДА ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

ВАШИНГТОН. АКШ-тың президентиан Дж. Картер биле Югославияның Социалистиг Федеративтиг Республиказының Президентизи И. Броз Титоның аразында чугаалажыышкыннар ында эгелээн. Бирги ужуражылганың үезинде чамдык айтырыгларны, Чоокку Чөөн чүкте, ылаңгыя Африкада боо-чепсектиг сегиржип алыышкын эгелээн районларда байдалдың дугайында айтырыгларны чугаалашкан деп Ак бажыңның төлээлекчизи дыннаткан.

Япон хайгааракчыларның бодалы-биле алырга

Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиҥ болгаш КУР-ның Күрүне чөвүлелиниҥ чаа составының кыдат парлалгада парлаттынган чаа составының даңзызы япон хайгааракчыларның бодалы-биле алырга, «дөрт дээрбечи» дижирлериҥ талалакчыларындан күрүне эрге-чагыргазын арыглаанының түңнелдерин көргүзүп турар. «Дөрттү» чылча шаварынга болгаш оларның талалакчылары-биле демиселге идепкейлиг гиришкен ыңдыг кижилериҥ туружу база быжыгын турар.

Чурттуң төп чазаан—Күрчөвүлелди улуу-биле чаартылга организастаан. Күрчөвүлелдиҥ премьериниҥ 12 оралакчыларының аразындан үш кижи «дөрт дээрбечиниҥ» кежигүнү, азы талалакчылары кыдыр көрдүргеш, албан-дужаалдарындан дүжүр кагдырган. 1975 чылда томуйлаттырган 29 министрлериҥ болгаш күрүне комитеттериниҥ даргаларының аразындан чүгле 8 кижи боттарының албан-дужаалдарында арткан. «Культура революциязының» үезинде, 60 чылдарның ортан үезинде, дүжүргүлээн дыка хөй министерстволарны болгаш ведомстволарны катан тургускан.

Моон мурнунда-ла дыннаткан ёзугаар алырга, Чжу Дэниҥ мөчээниниҥ соонда 1976 чылдың июльдан бээр Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитеди дарга чок турун келген, ам ол албан-дужаалда камгалал министри турган 81 харлыг Е Цзянь-нинни депшиткен. Камгалалдың чаа министри Сюй Сянь-Цянь болу берген. Доктаамал комитеттиҥ даргазының оралакчыларының эрткен составындан ийи кижини «дөрттүң» талалакчылары кылдыр көргеш, үндүрүпкен, а оларның орунларын Мао Цзэ-дуниҥ дужунда «дөрттүң» талазындан сүрүүшкүнге таваржып турган Ляо Чэнчжи биле Цзя Пэй-фей олар ээлей берген.

Япон парлалганың демдеглеп турарын ёзугаар алырга, экономикага, культурага болгаш шериг талазында «дөрт чаартылга» деп ат-биле амгы сессияга көдүрүлген программада кол кичээнгейни Кыдаттың чепсектиг күштерин чаартырынче угландырган. Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиҥ март 7-де болган бирги хуралынга-ла солдаттарның шуут шериг албаны эртпирер хуусааларын дыка узадырын күштүг болдуруп чорудар дугайында докладаан хүлээп алган ол факт ол дугайын херечилеп турар. Чаа система армияның «дайынчы аргазын күштелдирер» хүлээлгелиг деп ол докладаада демдеглээн.

Улус-демократтыг чаңгыс аай фронтуҥ органы—Кыдаттың Политиктиг консультативтиг чөвүлелиниҥ база сессиязы болган. Ол чөвүлелдиҥ Бүгү-кыдат комитединиҥ даргазы Дэн Сяо-пин болган. Шаанда ол албан-дужаалды КУР-нуҥ күрүнөвүлелиниҥ премьери Чжоу Энь-лай 1976 чылдың январьда өлүп калган үезинде чедир эзлеп турган.

«Дөрт чаартылганың программазын боттандырып турарының үезинде пекинчи удуртулгага солуушкүшпар моон соңгаар-даа болур деп, япон солуннар демдеглеп турар.

(СЭТА).

Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының сессиязының доозулганы

ПЕКИН. (СЭТА). Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының бешки чыыжының февраль 26-дан март 5-ке чедир болган сессиязы доозулган. Аңаа КУР-нуҥ Конституциязының чазалгазын хүлээп алган, а ол ышкаш «1976—1985 чылдарда КУР-нуҥ улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниҥ 10 чыл планының кол чүүлдерин» база хүлээп алган. Чазактың ажылының дугайында илеткелди Хуа Го-фэн кылган, конституцияда өскерилгелер дугайында илеткелди Е Цзянь-ин кылган.

Сессияның түңнел хуралынга УТБХ-ниҥ доктаамал комитединиҥ чаа составын соңгаан. УТБХ-ниҥ доктаамал комитединиҥ даргазы Е Цзянь-ин болган (ол албан-дужаал 1976 чылдың июльда Чжу Дэниҥ өлгениниҥ соонда хостуг турган).

КУР-нуҥ күрчөвүлелиниҥ премьериниҥ 1976 чылдың апрельден бээр ол албан-дужаалды ээлеп келген Хуа Го-фэнни бадылаан. УТБХ-ниҥ доктаамал комитединиҥ даргазының 20 оралакчыларын соңгаан болгаш күрчөвүлелдиҥ премьериниҥ 13 оралакчыларын бадылаан. Ында Дэн Сяо-пин база кирген. Е Цзянь-нинниҥ орнунга камгалал министри кылдыр Сюй Сянцзянны томуйлаан.

КУР-нуҥ гимнезиниҥ чаа сөзүн хүлээп алган.

Мурнунда турган УТБХ-ниҥ дөртку чыыжының чүгле чаңгыс сессиязын 1975 чылдың январьда чыылдырган болгаш ооң соонда ону чаңгыс-даа катап чыылдырбаан. Конституция чыл бүрүзүнде ооң сессияларын чорударын баш удур көрүп турар. УТБХ-ниҥ мурнуку составын чаа состав-биле солаары, а ол ышкаш КУР-нуҥ конституциязын эде көргени база башкарыкчы органнарның составында өскерлиишкиннер «дөрттүң болгуу»—Мао Цзэ-дуниҥ кадайы Цзян Цинниҥ болгуу политиктиг сойгалап илередириниҥ болгаш ооң талалакчыларын күүненниҥ болгаш партияның органнарындан чайладыр талазы-биле Кыдатта бооп турар кампания-биле дөрт холбаалыг. УТБХ-ниҥ депутаттарының дөзазының провинцияларның, автономнуг районнарның болгаш төп чагырылгада туруп турар хоорайларының улус төлээлекчилериниҥ сессияларына тургускан. Ол хуралдар «дөрттүң» талалакчыларын арыглаарының байдалында эрткен.

УТБХ-ниҥ дөртку чыыжының I сессиязының үезинден бээр КУР-га «аңгы талазы-биле чидиг демисели болгаш ийи шугумнуң демисели бооп турган» деп, бодунуң илеткелинге Хуа Го-фэн медеглээн. Ооң чугаазы-биле алырга, «дөрттү» чайлатканы ол демиселге «улуг тиилелге» болган. «Дөрттүң болгуу-биле» болгаш ооң талалакчылары-биле демиселди төнчүзүнге чедирери амгы үеде болгаш тоокку келир үеде «бярги чергениҥ херээ болур» деп, ол адаан.

«Дөрт модернизациялар» деп адаар үүлдү Кыдатта боттандырып чорудун турарының дозуңун сессия бадыткаан. Ол «модернизациялар-ның» санынга экономиканы болгаш эртемни хөгжүдериниҥ сорулгалары-биле кады чүс чылдың төнчүзүнге чедир Кыдатты «улуг, күчүлүг күрүне» болдурары-биле «амгы үениҥ камгалалын» тургузары база кирип турар. КУР-нуҥ улус ажыл-агыйының 10 чылдыг планы (ооң кол үүлдерин доозулган сессияга хүлээп алган) од сорулганы чедип алырына үе-чада кылдыр көрдүгүн турар.

КУР-нуҥ конституциязының чазалгалыг төлевилелин амдаа парлап үндүрбээн. Е. Цзянь-нинниҥ илеткелинден ылерен турары-биле алырга, КУР-нуҥ конституциязында өскерлиишкиннер «дөрт модернизацияның» лозунун «кол-сорулга» кылдыр хоойлу ёзугаар хевирлеп тургузарын баш удур көрген. Ол сорулгалар-биле, чижээ, конституцияның киирилдезинде ооң «төөгүлүг ачы-хавыязын сагындырын» Мао Цзэ-дуниҥ ажыл-чорудулганына эки үнелээшкинни киргеп.

Хуа Го-фэнниҥ илеткелинде амгы үеде байдалга хамаарыштыр чүл дээрге кыдат экономиканың шиитпирлээр ужурлуг элээн каш айтырыгларының турун турарын, а ол ышкаш Кыдаттың эртем-техниктиг хожудаңгай чоруун хүлээп көргеп.

КУР-нуҥ даштыкы политиказының айтырыгларының талазы-биле чүве чугаалап тургаш, кыдат чазак мурнукузу ышкаш маовечи «үш делегейниҥ» концепциязын сагын эдерер болгаш «Мао Цзэ-дуниҥ даштыкы политика талазы-биле шугумун» чорудар деп, Хуа Го-фэн медеглээн. Ооң-биле холбаштыр чаңчыл болган антисовет халдаашкынны болгаш «улуг күрүнеазирек тергиделге удур демиселдиҥ эң калбак чаңгыс аай фронтузу» деп адаар үүлду тургузарының маовечи лозунун од катаптаан.

Японнуҥ хайгааракчыларының бодалы-биле алырга

Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиҥ болгаш КУР-нуҥ Күрүне чөвүлелиниҥ чаа составының кыдат парлалгада парлаттынган чаа составының даңзызы япон хайгааракчыларының бодалы-биле алырга, «дөрт дээрбечи» дижирлериҥ талалакчыларындан күрүне эрге-чагыргазын арыглаанының түңнелдерин көргүзүп турар. «Дөрттү» чылча шаварынга болгаш оларның талалакчылары-биле демиселге идепкейлиг гиришкен ыңдыг кижилериҥ туружу база быжыгын турар.

Чурттуң төп чазаан—Күрчөвүлелди улуу-биле чаартылга организастаан. Күрчөвүлелдиҥ премьериниҥ 12 оралакчыларының аразындан үш кижи «дөрт дээрбечиниҥ» кежигүнү, азы талалакчылары кыдыр көрдүргеш, албан-дужаалдарындан дүжүр кагдырган. 1975 чылда томуйлаттырган 29 министрлериҥ болгаш күрүне комитеттериниҥ даргаларының аразындан чүгле 8 кижи боттарының албан-дужаалдарында арткан. «Культура революциязының» үезинде, 60 чылдарның ортан үезинде, дүжүргүлээн дыка хөй министерстволарны болгаш ведомстволарны катан тургускан.

Моон мурнунда-ла дыннаткан ёзугаар алырга, Чжу Дэниҥ мөчээниниҥ соонда 1976 чылдың июльдан бээр Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитеди дарга чок турун келген, ам ол албан-дужаалда камгалал министри турган 81 харлыг Е Цзянь-нинни депшиткен. Камгалалдың чаа министри Сюй Сянь-Цянь болу берген. Доктаамал комитеттиҥ даргазының оралакчыларының эрткен составындан ийи кижини «дөрттүң» талалакчылары кылдыр көргеш, үндүрүпкен, а оларның орунларын Мао Цзэ-дуниҥ дужунда «дөрттүң» талазындан сүрүүшкүнге таваржып турган Ляо Чэнчжи биле Цзя Пэй-фей олар ээлей берген.

Япон парлалганың демдеглеп турарын ёзугаар алырга, экономикага, культурага болгаш шериг талазында «дөрт чаартылга» деп ат-биле амгы сессияга көдүрүлген программада кол кичээнгейни Кыдаттың чепсектиг күштерин чаартырынче угландырган. Улус төлээлекчилериниҥ Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиҥ март 7-де болган бирги хуралынга-ла солдаттарның шуут шериг албаны эртпирер хуусааларын дыка узадырын күштүг болдуруп чорудар дугайында докладаан хүлээп алган ол факт ол дугайын херечилеп турар. Чаа система армияның «дайынчы аргазын күштелдирер» хүлээлгелиг деп ол докладаада демдеглээн.

Улус-демократтыг чаңгыс аай фронтуҥ органы—Кыдаттың Политиктиг консультативтиг чөвүлелиниҥ база сессиязы болган. Ол чөвүлелдиҥ Бүгү-кыдат комитединиҥ даргазы Дэн Сяо-пин болган. Шаанда ол албан-дужаалды КУР-нуҥ күрүнөвүлелиниҥ премьери Чжоу Энь-лай 1976 чылдың январьда өлүп калган үезинде чедир эзлеп турган.

«Дөрт чаартылганың программазын боттандырып турарының үезинде пекинчи удуртулгага солуушкүшпар моон соңгаар-даа болур деп, япон солуннар демдеглеп турар.

(СЭТА).

„ШЫНГА" хаазынының харыы

«ИРТТЕРНИҥ ЧЕМИ ЧОК»

Мындыг эгелиг шүүмчүлел январь 22-де солунга үнген. Ында Таңды районда «Коммунизмниҥ херели» совхозтуң № 4 хойму бригадазының арт кадарчылары Х. Саая, Б. Оржак оларның кодапында мал чеми үзүлгениҥ, хой кадарар аът чогун, ийи малчын огбуле бичии бажында сыңмарлажып чурттап турарын болгаш оттулар ыяш, хомур-даа чогун, ол ышкаш автолавка барбайн турарын шүүмчүлел бижээн турган.

Ол шүүмчүлелге хамаарыштыр «Коммунизмниҥ херели» совхозта партком секретары К. Оюнуң харыылаапы:

Парткомуҥ хуралынга хой ажылының специалистерин чалап эккеп, ук айтырыгны сайгарып чугаалашкан. Шүүмчүлел шын боон бадыткаттынган. Ирттерге чем чедиртинген. Малчынга аът бээрин бригадир Ш. Оовга дааскан. Таңды райпозу малчынга автолавка чорударын аазаан. Оттулар пяшты база дүжүрүп берген.

АЖЫЛДАН ЭГЕЛЕЭН

Эрткен чылдың декабрь 9-та солун «Көдээге культура таңдырылгазы» деп мурнуку чүүлдүг үнген. Ол чүүлде кошкак ажылдыг культура бажыңарының аразында Суг-Аксы суурда көдээ Культура бажыңы база адаткан. Ол чүгле кино көргүзери-биле кызыгаарлаттынып, соолгу үеде маңаа ажылдаар кадрлар тывылбайн удаа-дараа солчуп, солун ажылдарны чорутпайн келген деп бижээн.

Улус депутаттарының Чоөн-Хемчик район Совединиҥ күүсееки комитединиҥ даргазы Б. Чюдюктуң ук чүүлге хамаарыштыр редакцияга дыннатканы:

Солунга материал парлатынган соонда тус черде байдал эвижээн. Мурнунда аңаа ажылдап турганнарны өске кадрлар-биле солаан. Райпонуҥ Культура бажы

ЧААГАЙ ЧАҢЧЫЛДАРГА

Республиканын «Билиг» ниитилелинин районнарда эге организацияларының школачыларны, апыяктарны шериг-патриоттуг чаңчылдарга кижизидериин талазы-биле кылып чорудуп турар ажылдары янзы-бүрү — лекциялар, илеткелдер, дайын киржикчилери болгаш хоочун коммунистер-биле ужуражылгалар, темалыг кежээлер дээш оон-даа өске. Школаларга хамааты дайынның болгаш Адачурттун Улуг дайынының төөгүлүг болуушкуннарын өөренири, ол темага хамаарыштыр кылган альбомнар, стендилер, дайынчы алдарның булуңнары болгаш музейлери совет кижилерниң маадырлыг эргекен үезин болгаш амгы күш-ажылчы шылгараалдарын өөрениринге улуг дузалыг болуп турар. Сөолгү чылдарда кудумчулар, школалар, пионер дружиналарының аттарын дайынның, күш-ажылдың маадырларының аттары-биле адап, мөнгежидери, тулчуушкун боон турган черлерже экскурсиялаары чаңчыл апарган.

«Орлёнок» болгаш «Зарница» деп шеригжиткен оюнар школаларда солун эртин турар. Санитар дружиналарының аразында маргылдааларны организастап эртирип турары өөредилгени амыдырал-биле холбаарының база бир эки хевири апарган.

В. СМИРНОВ,
«Билиг» ниитилелдиң референтизи.

СУББОТА САНЫНДА

Кызыл районнуң «Тиилелге» совхозунуң төвү Кур-Чер суурнуң албан организациялар аразының концерттери график ёзугаар субботаалар санында эртип турар. Школа, рабкоон болгаш уруглар садының коллективтериниң концерттери солун болгаш көрүүтүг боон эрткилээн. «Солнышко» уруглар садының коллективиниң Совет Чешсектиг Күштериниң 60 чыл оюн таварыштыр белеткээн солун концертин кожазы «Шамбалыг» совхозтун ажыл-ишчилериге көргүзүп чораан.

Коллективтер суббота кежээлерин концерт көргүзериден ангыда, янзы-бүрү солун программалыг болдуруп, оюнларны, лекцияларны болгаш атракционларны база организастап эртирип турар.

Бирги, ийги, үшкү черлерни алган коллективтерге 100, 75, 50 рубльлин шаннадарын тыпсыр. Солун концерттерни көөрү-биле улуг, биче көрүкчүлер суурнун Культура бажының субботта санында долдур олуруптары чаңчыл апарган.

З. ТЕЖИТ.

ХАРЫЛЗАА ТУДАР АДРЕЗИ: МОСКВА, КРЕМЛЬ

Октябрь революциязы тиилээнинин соонда чартык чыл безин четпээнде Коммунистиг партиянын болгаш Совет күрүнеиң эрге-чагырга органнары Москва хоорайже көшкенинин дугайында материалдарны Революция музейиндеп танылып болур.

Ол дугайын Н. К. Крупская мынчаар сактып бижээн: «...немецтернин шаап халдаашкынының күштелип эгелээни база Псков хоорайны дайынның эжелеп алганы нарын байдалды тургускан. Финляндияда хамааты дайын кыптыгып эгелээн. Ол бүгүнү барымдаалап көргеш, чазак черип Москваже көжүрер дугайында айтырыгны чугаалашкан. Чурттуң политиктиг болгаш ажыл-агый амыдыралының төвүнче чоокшулаары чугула апарган».

Чазак кежигүннери чогуур поездини кончуг чажыт байдалга белеткээн. 1918 чылдың март 10-да кежээкинин 9 шак 30 минута турда Смольныйдан шывыглыг машина үнүп чорупкан. Анаа Владимир Ильич, Надежда Константиновна, Мария Ильинична, Владимир Дмитриевич Бонч-Бруевич чораанар.

— Бистин теп эрге-чагыргавыстың Петроград үе-чадазы доозуулду, а Москва үе-чадазы чүү биске көргүзер ирги?—деп, Ленин чугаалаан.

Таптыг-ла 10 шак турда поезд шимчеп чорупкан. Эльэн болганда Ленинниң купезинге оон эштери чыглып келген, кежээки шай үезинде Ильич хөлчок баштактанып, хөглүү кончуг болган. Чүге дээрге өрук хайгаарап, камгалаан латыш адыгжыларның командири бичии станция бүрүзүнге-ле Ленинге келгеш, бүгү чүве айыткан план ёзугаар боттанып тур деп илеткээр турган. Ленин ол отрядтың шынгыы чурумнуун мактап, баштактанып каттырылаан.

Орайтаан. Ленин удуур өрээлге келгеш, саазыннар салып каан столга олурупкан. «Бистиң хүниеривистиң кол сорулгазы» деп бижээш, оон адаан ийн катап шыйып алган. Оон улаштыр бижиттинип-ле эгелээн. Пролетар революциязының ужур-дузазын база Брест кереэзин анализтээн болгаш революцияны камгалап алырының сорулгаларын айыткан чүүл ол дүне ыдыг янзылыг бижиттинген.

Марттың 11-де поезд Москвага чедип келгеш, Ленинниң өг-бүлези «Националь» гостиницада 107 дугаар өрээлге доктааган. Даартазында дүүш үезинде Ильич Совет күрүнеиин эрге-чагырга органнарының турар өрээлдерин көөрү-биле Кремльче чорупкан. Үш хонук эрткенде Совет күрүнеиин эрге-чагырга органнарының турар черин бүгү делегейге радио дыннаткан:

«...Дыннанар, дыннанар. Бүгүдеге, бүгүдеге. Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының чазаа—Улус Комиссарларының Чөвүлели болгаш чуртта эрге-чагырганың дээд органы—ажылчын, тараачын болган казак депутаттарның Соединин Төп Комитеди Москвада көжүп келген.

Харылзаа туларының адрези: **Москва, Кремль».**

А. АШМАРИН.

«Найырал» совхозтун Кара-Тал салбырында библиотекага кире бээрге арыг-силин, номнарның эптиг, чараш чыскаяр салдынганы кижиниң сеткилин сергедир. Ында библиотекарь Лидия Монгушевна номчукчулар кандыг номнар хереглеп келгенин дораан айтырып, арга-сүме кадарынга кезээде белеп. Ол ынак мергежилинге сес чыл ажылдап келген, чоп ортузунга культура-массалыг ажылды идеикейлиг чорудуп, чаа үнген номнарга номчулга конференцияларын эрттирип турар. Лидия Доре—Улуг-Хем районда мергежилиңге шылгараан кижилерниң барааын апарган.

ЧУРУКТА: Лидия Монгушевна Доре.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

СПОРТ * СПОРТ * СПОРТ

21 ДАКПЫР

Москваның армейжилери Свердловскиниң «Автомобилист» командазын төрээн хоорайынга уткаш, чурттун хоккей чемпионадының аллын медальдарын оон доостурунга чедир чеп ээлчег бурунгаар чаалап алган. Спорттун ол хевиринге чурттун 32 катап эрткен чемпионаттарының ам 21-кинге Москваның армейжилери тиилекчи болганы ол. Оон ангыда олар ССРЭ-нин хоккей кубогун тос катап (оп чеңнеден) чаалап алган, а Европа чемпионнарының кубогунун чеди катап эдилекчилери болган. Шак ыдыг чедиишкиннерни хоккейге делегейиин оон өске чангыс-даа клуву чедип ап көрбээн.

ЦСКА-га эрткен чайын улуг тренер кылдыр Н. Тихоновту хүлээп алган, дуржулгалыгдаа, аныяк-даа хоккейжилер немешкен, команданын оюну оон мурнундаалындан-элээн күштелген. Ийн ай хире болгаш Прагага эгелээр делегей чемпионадынга киржир ССРЭ-нин шилиндек командазынга армейжилеринин чартынданхөй кезиин алыр дээни таварылга эвес. Вратарь Третьяк, камгалакчылар Фетисов, Лутченко, Цыганков, Бабинов, халдакчылар Михайлов, Петров, Харламов, Капустин, Жлутков, Балдерис болгаш өскелер-даа ол данзыда кирген.

— Тиилелгени чемпионат доозулбаанда чедип алган-даа болзувусса, бистиң командаыска улуг бергедээшкиннер турду. Хоккейге ынактар «Спартак», «Химик», Москва «Динамозу»-биле бистиң ойнагылаанывысты сактып турлар боор. Чидиг демисел чорун турду—деп, армейжилеринин баштыны В. Тихонов чугаалады.— Чедиишкиннерге менээргенмее бис, арткан оюннарывысты чемпион алывыстын бедик деннелиинге эрттирер бис. Оон ангыда кол сорулгавыс—делегей маргылдаазынга чедир ССРЭ-ниң шилиндек командазының кол киржикчилери Третьяк, Михайлов, Петров, Харламов ышкаштарны ыяк белегкээри, спортчу формазының бедик деннелдиин чедип алыры.

СЭТА-ның корр.

«ЕНИСЕЙ» ШЫЛГАРААН

Мячилиг хоккейге республиканың «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң бирги черн дээш маргылдаа болуп эрткен. Анаа Ак-Довуракты, Кызылдың педагогика институдунуң, автобурук техникумунуң болгаш пассажир автотранспорт будурулгечиниң «Енисей» командалары кирипкен.

Ниитилелдиң эрткен чылдагы чемпиону пассажирлер АТБ-зиниң командазы бо удаада база маргылдаага эки белеткенгенин көргүзүп, чемпион атка толептиг болган. Олар ам «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң шилчиир кубогун ийн чыл улаштыр чаалап алган.

Мячилиг хоккейге республиканың шыырак командаларының бирээзи—Ак-Довуракты спортчулары чүгле «Енисей» командазынга 6:8 санга утурташ, ийнги черни ээлээн. Педагогика институдунуң студентилери моон мурнунда чылдарда шак ындыг улуг хемчээлдиг маргылдааларга кирипшейн турган-даа болза чедиишкиниг ойнап, үшкү шаннадыг черни ээлээн. Ниитилелдиң эң шыырак ийн командазы республика маргылдаазынга киржир эргеин чедип алган.

ЧУРУКТА: Ак-Довурак биле педагогика институдунуң студентилериниң оюнунун үезинде.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

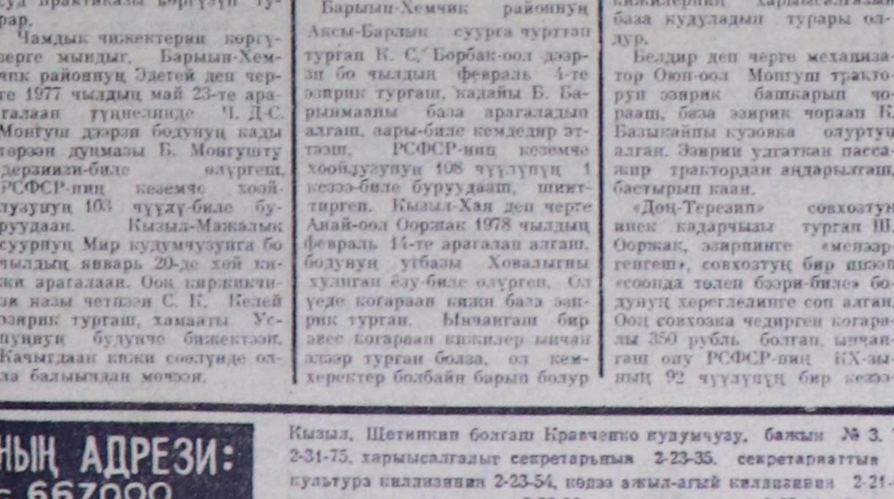

ШКОЛАЧЫЛАР МАРГЫЛДААЛАРЫ

Барыын-Хемчик районнуң бирги черн дээш школачылар аразынга шыдыраа маргылдаазы болуп эрткен. Анаа чедиг команда киришкен. Доң-Терезин ортумак школазының спортчулары бирги черни алган. Хууда бирги черни оолдардан ол-ла школаның сески классчызы Хомушку Оттук-оол алган. Уруглардан Аксы-Барлык ортумак школазының төлээзи Оля Сарыглар шылгараан.

* * *

Районнуң бирги черн дээш волейбол маргылдаазы школалар аразынга эрткен. Уруглардан Кызыл-Мажалык, оолдардан Барлык ортумак школаларының командалары бирги шанналга толептиг болган. Ниитн команда талазы-биле Барлык школазы бирги черни ээлээн, анаа районнуң улус өөредилге киллизиниң кубогун тывыскан.

Ч. ОНДАР,
районнуң улус өөредилге киллизиниң инспектору.

Шыдыраага бодал херек

ОЛИМПИАДА

(ИЙНГИ ЭЭЛЧЕГ)

Февральда эгелээн шыдыраа олимпиадазының бирги ээлчээниң түүнелин редакция үндүрген. Ийн коштүг бодалганы номчукчуларның хөй чуруузу шын бодаан: К. Ондар, С. Хомушку (Самагалдай). В. Тюлюш (Ак-Довурак), А. Ооржак (Чоон-Хемчик), А. Ооржак (Кызыл-Мажалык), О. Бай-Кара (Бии-Хем, Аржаан), Б. Кара-сал (Хандагайты), В. Айыжы, А. Азыраа (Эрзин, Бай-Даг), Р. Салчак (Бии-Хем, Өөк), К. Кыргыс (Улуг-Хем, Арыг-Узуу), С. Оюн (Тока аттыг совхоз), К. Сат (Кызыл), Т. Мөнге (Шагаан-Арыг), К. А. Калындүүлер, Н. Шарап (Кызыл район).

Ийн бодалганы чүгле беш кижи шын бодаан: Д. Чечекпаа (Улуг-Хем, Бүлүң-Терек), О. Ховалыг (Ак-Туруг суур), С. Куулар (Баян-Тала суур), Т. Ооржак, Ф. Ондар (Ак-Довурак). Оларның кижи бүрүзү 5 санны алган.

Бодалгаларны мынчаар бодаар.

1. Этюд. 1. Лв3! 14. 2. Л13 g2. 3. Л:14 g1ф. 4. Лh4+Кр g7 (g8). 5. Лg4+! Ф:g4 кош чок, ханым.

2. Бодалга 1. Фе8!!

Олимпиаданың ийнги ээлчээнде үш коштүг бодалганы болгаш этюдту бодаары-биле бердивис.

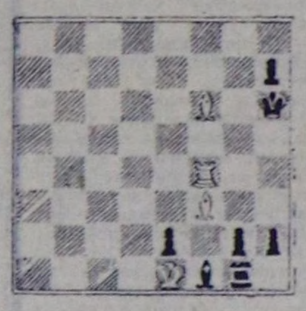

№ 1
Үш коштен мат

№ 2
Этюд. Удук.

ОЙНАП АЛЫРЫНЫҢ АРГАЗЫ УЛГАТКАН

Хуусаалыг салыышкынар-биле бир дөмей, чээли-биле ойнап алышкын кылдыр төлеп турар орулга чылда кирип турар акшаның 3 хуузу болур дээрзин билир силер бе?

Күрүнеиң 3 хуулуг иштики ойнап алышкынны чээлизинге чылда сес ойнап алышкын тиражтарын чорудуп турар.

Ол чээлиниң облигациялары-биле ойнап алырының аргазы чыл келген тудум улгадып турар, чүге дээрге чээлиниң хуусаазының төнчүзүнге чедир тираж бүрүзүнге ойнап алышкыннарның пиити саны хевээр артар, а мурнунда ойнап алган облигациялар дараазында тиражтарга кирипшес.

Ол чээли-биле ойнап алышкыннарның хемчээлин 5000, 2500, 1000, 500, 100 болгаш 40 рубль кылдыр тургускан. Ону облигацияның бодунуң өртээ-биле кады чээрби рубльдин облигацизынга тургускан.

Чээлиниң облигацияларын ажаалда кассалары хостуг садын болгаш дедир садын ап турар.

СПАРТАКИАДА АЖЫТТЫНГАН

ССРЭ-ниң Улустарының IV ышкы спартакиадазының түүнел маргылдаазының байырлыг ажыдыышкынны март 8-те Свердловскиниң Төп стадионунга болган. Бакурианиге хаактыг дөгдөн бадарлар, Нижний Тагильге трамплиндеп халыырлар, Первоуральскиге хоккеистер, Свердловскиге биатлонистер, хаакка маңнаарлар, коньककылыг чүгүрерлер, шанактыг чыгылаарлар, фигуристер шаңнал дээш маргылдаада киркин турарлар.

Уралда бистиң чурттун эң не шилиндек 2 муң акыг спортчузу чыылган. Ында Олимпий оюнларының, делегейниң, Европаның чемпионнары, рекордсменнери, хөй наградалыг спортчуларның эң хөөре төлээлери келген. Спартакиаданың баштайгы чадазының маргылдаалары массалыг болуп эрткен. Анаа 18 миллион кижи киришкен. Миллион-миллион ажыл-ишчилер ГТО-нун нормазын күүсеткен.

Коммунарлар шөлүнде мөңге өттан партияның болгаш революцияның доочуннары революсчу алдарның факелиниң одун кывысканнар.

ССРЭ-ниң спорт комитединиң даргазы С. П. Павлов, Свердловск облкүүскомнуң даргазы А. А. Мохреннев спартакиаданың киржиичилериниг болгаш залчыларынга байыр чедирип чүве чугаалаан.

(СЭТА-ның тускай корр.).

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 10-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—**«Аңчыгаштар дугайында оолдарга».** Ленинградтан дамчыдылга.
11.25—**«Херээженнер».** Уран-чечен фильм.
13.10—16.30—Чапсар.
16.30—**«Ажыдыышкын».** Документалдыг фильм.
16.40—**«Шыдыраа школазы».** Разрядниктер классы. **«Эндшпиль».**
17.10—**«М. Лермонтов—чуруккчу».** Дамчыдылганы И. Андроников чорудар.

КЫЗЫЛДАН

18.10—Телемедээлер.
18.25—**«Красава».** Телефильм.
18.40—**«Сылдысчыган».** Уруглар программа.
19.10—**«Тыва неделя».** Информастыг программа.

МОСКВАДАН

19.30—Медээлер.
19.45—**«Чылыг хлеб».** Мультфильм.
19.55—**«Эш ыр».**
20.25—**«Чараш эр кижи».** Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү.
22.30—**«Ye».** Информастыг программа.
23.00—«Фигурлуг чуңгулаашкын талазы-биле делегей чемпионазы. Эр кижилер. Хостуг программа. Канададан дамчыдылга.
00.30—01.10— **«Оңнуктер и и ң үннери».** Эстрада программазы. Төптөнде—медээлер.

ИЙНГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.10—**«Объектив».**
18.40—**«Орленок»** телестудиянын концерт залы».

КЫЗЫЛДАН

19.30—Чарлалдар.
19.35—**«Ыыт чок 33 минута».** Уран-чечен телефильм.
20.10—**«Музыкалыг чугаа».** Фильм-концерт.
20.55—21.15—**«Россияның көвүүгүлери».** Документалдыг фильм.

АГААР

Бүгүн республикага бүргеп, аңзыр, чамдык черлерге быскан хар чаар. Барыын-чүк угланышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Мурнуу-барыын районнарга 7—12 метр чедир күштелир. Агаарның температураазы 22—27, чамдык районнарга 5—10 градус соор.

Кызылга бүргеп, аңзыр, быскан хар чаар. Соңгу-барыын чүк угланышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураазы 14—16 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАРТ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Тиль дугайында легенда». 9.30, 12.20, 15.10, 18.00, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кино чыыды» 9.40. Киноклуб: «Келир үеняң дайынчызы» 17.00, «Быжырган картошка байырлалы» 11.00, 12.50, 15.10, 18.55, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Шуурганыгда сегиржин алышкын» 15.00, 16.50, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Көөр хөөн чок чорук» 15.00, 16.50, «Механиктиг шаанинога доозулбаан аалга» 18.40, 20.30 шактарда.

Араганың үстүнге чам үнер

ҮҮЛГЕДИГЖЕ БАЗЫМ

Бистиң чуртувуста чоннуң амыдыралы улам чаагайныг, кижилерниң политиктиг болгаш культурлуг деңнели улам бедип турар. Бисте кижини төлептин-биле хүндүлээр, коммунистиг моральдың принциптери амыдыралчо улам-на хавылап бар чоруур. Ынчалзадаа бо бүгүнү херекке албас, эргиниң артышкынарындан салдыныксавас ийн-чаңгыс кижилер бистиң аравыста ам-даа бар.

Эргиниң хоралыг артышкынпарының бирээзи—арагалаар чорук боон турар. Арага хандыкшыыр чорук кижиниң амыдыралының бүгү талазынга хоралыг, арагалаашкыя күрүнеге болгаш ниитилелге улуг когаралды чедирип турар дээрзин хөй-ниитиниң талазындаң арагачыларга үргүлчү сагындырып, чагаыышаан, арагачыларның төлен чок аажы-чаңын, багай үүлгедиглерин тодаргай чижектерге көргүзүп турган, сойгалап-даа турар.

Арагалаар чорук кижилерниң амыдырал-чуртталгазынга хоралыг, ниитилелге когаралдыг болуру-биле кады кемхерек үүлгедиишкиниңче база базым болуп турарын сагындырбышаан, анаа хамаарыштыр Барыын-Хемчик районга болгулаан чамдык таварылгаларны тодаргай чижектер-биле көргүзер бодадым.

Үргүлчү арагалаар кижилерниң чүгле амыдырал-чуртталгазы будалыр эвес, харын оларның аажы-чаңы болган үзел-чүтүүлү база өскерлиг. Арагачыларның аажы-чаңы каржы, туразы улуг, сагышсеткили куюм болур, бодунун корум-чурумун шүгүмчүлекчи өзу-биле шүгдүнүп, бодун туттунун шыдавас. Олар эльэр чорааш кылбайн барып болуру кем-буруулуг, херектерин үүлгедип турарлар. Ылаңгыя өлүрүкчү, аар кемдээшкин чедирер, күштен-чазарлаар дээн ышкаш каржы кем-херектерни колдуунда эзирик кижилер үүлгеткен боон турарын сүл практиказы көргүзүп турар.

Чамдык чижектерни көргүзерге мындыг. Барыын-Хемчик районнуң Эдегей деп черге 1977 чылдың май 23-те арагалаан түүнелинде Ч. Д-С. Монгуш дээрзи бодунуң кады төрөөн дуңмазы Б. Монгушту дерзиизи-биле өлүргеп, РСФСР-ниң кеземче хоойлузунун 103 үүлү-биле буруудаан. Кызыл-Мажалык суурнуң Мир кудумчузунга бо чылдың январь 20-де хөй кижи арагалаан. Оон киржикчизи назы четпээн С. К. Келей эзирик турган, хамааты Успунуң будунче бижектээн. Качыгдаан кижи соолүнде олла балыгдан мөнөн.

Арагалаашкын биле кемхерек үүлгедиглериниң аразында харылзаалыын чугаалап турган, чүгле үүлгедикчилер эзирик чоруур эвес, харын когаракчылар болган кижилер база эзирик чораан боор таварылгаларны эскербейн барып болбас. Эттеткен, кемдеттирген, эт-севин хуваатка азы оорлаткан, а чамдык таварылгаларда харып-даа өлүрткен, күштедип-чазарлаткан кижилерниң эльэн хөйү база эзирик болгулаар.

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык суурга чурттап турган К. С. Борбак-оол дээрзи бо чылдың февраль 4-те эзирик турган, кадайы Б. Барынмааны база арагаладып алган, аары-биле кемдедир эттээш, РСФСР-ниң кеземче хоойлузунун 108 үүлүнүн 1 кезээ-биле буруудаан, шиитиргеп. Кызыл-Хая деп черге Анай-оол Ооржак 1978 чылдың февраль 14-те арагалап алган, бодунун угбазы Ховалыгны хулаан өзу-биле өлүргеп. Ол үеде когараан кижи база эзирик турган. Ынчангаш бир эвес когараан кижилер ынчан эльэр турган болза, ол кемхеректер болбайн барып болур ийнкие, оода ол кижилер ыдыг аары-биле качыгдаваан барып болур турган-дыр.

Күрүнеиң өнчү-хөреңгизин кадагалаан азы эдилеп турар кижилер арагалап алган, оларны кадагалаарын, кошкатканындан күрүнеге улуг каржа-когарал чедирер чоруктар база хөй таварылган турар. Бо дээрге эзирик кижилер чүгле күрүне өнчү-хөреңгизин оорлап, самчыгдап турар эвес, харын арагалаар чорук өртөкүнелиг чүүлдер харылаар кижилерниң харылсалгазын база кудуладып турары олдур.

Белдир деп черге механизатор Оюн-оол Монгуш трактورун эзирик башкарып чораан, база эзирик чораан К. Базыкайны кузовка олурутуп алган. Эзирин улгаткан пассажир трактордан аңдарылган, бастырып каан.

«Доң-Терезин» совхозтуң өнек кадарчызы турган Ш. Ооржак, эзирингге «менээргенгеш», совхозтуң бир шөөн «соонда төлен бээри-биле» бодунуң хереглелиинге соп алган. Оон совхозка чедирген когаралы 350 рубль болган, ынчангаш ону РСФСР-ниң БХ-ының 92 үүлүнүң бир кезээ-биле буруудаткан. «Шекизээр» совхозтуң Анҥгаты салбырының чылгычылары Я. Монгуш, Р. Сат, А. Монгуш олар арага-дарыже хандып, кадарын турган малының хайгааралын кошкатканындан 1977 чылдың дургузунда 148 баш чылгы малды чидиргеш, хоойлу өзугаар чогуур харыысалганы хүлээнгеннер.

Бо түүлде киирген иаш чижек безин арагалаар чорук күрүнеге болгаш ниитилелге кайы хире каражалыгыл, кижилериниң амыдырал-чуртталгазын, кижизиг мозу-шыпарын кайы хире үрен, будап турарын көргүзүп турар-дыр. Моон-биле кады арагалаар чоруктуң хоралыын хөй-ниити организацияларының, административтиг органларының талазындан кижилерге тайылбырлап, сурган, хемчег ап турда-за, оон чогуур түүнел кылбас, харын-даа өжегөр улам арагалаар кижилер база бар.

Кызыл-Мажалыкта чурттаан турар Зоя Базыр-оол дээрзи каяа-даа ажылдавайн, үргүлчү арагалап чорун турган. Ол хөй-ниити черлериге чурум үрен, биче хулаган херектер кылган, аш-даа удаа 15 хонуктаан. Ол-ла суурда чурттап турар Владимир Монгуш база-ла ыдыг үүлгедиглериниң үрякуунда 2 удаа он беш хонуктаан. Омас Сат дээрзи үргүлчү арагалаар, өг-бүлезинге шөш-содаа кылыр, уругларының киижиидилгезинче кандыг-даа хайгаарал салбайн келген. Биче хулиган херек үүлгеткени дээш Сатты база 2 удаа он беш хонуктаткан. Бо болгаш оске-даа ындыг арагачылар хемчег алдыртканы кезевес, түүнел кылбас болгулаар. Ынчангаш олар кем-херек үүлгедиризиң орунда тендиг-мындың турары ол-дур.

Практикада көстүп турарындан алырга, арагалаар чорук, ылаңгыя аңаа хөй кижи киржи бээри амыдырал-чуртталга-биле, чаңчылдар, өзулалдар-биле дыка холбаалыг боор-дур. Кижилер төрүттүгеп хунун, кудазын, байыр чыскаалдарны дедиглээр. Ол ышкаш шын эвес чаңчылдар—шалың алганын, чаа чүве садын алганын чуур, «хопук» эрттирер суг дээш-ле баар. Бисте эки үүлдерни байырдан демдеглээрзин хорувайн турар, харын-даа деткип, дузалап турар. Ынчаарга оларны бажын ажыр арагалаашкын-биле «үдээри» албан бе, арага чокта хөглөшкин болбас бе дээрзин бодаары чугула деп саналр мен.

К. ООРЖАК,
Барыын-Хемчик райкүүскомнуң ПХК-зының начальниги-ниң ораланчызы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОНЛАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орааланчыларының 2-35-24, 2-31-75, харылсалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийже амыдырал киллизиниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг киллистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериялың 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 88.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном савдазының талазы-биле өрелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—00105.